

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

3

2021

ročník 73

Cena 40 Kč

POŘADÁNÍ VIRTUÁLNÍCH AKCÍ A VÝSTAV

- Deset měsíců ostrého provozu nástroje INDIHU Exhibition
- Museum digitalis v praxi
- Videokonference nahradila třídní seminář

KNIHOVNY V NOVÉM

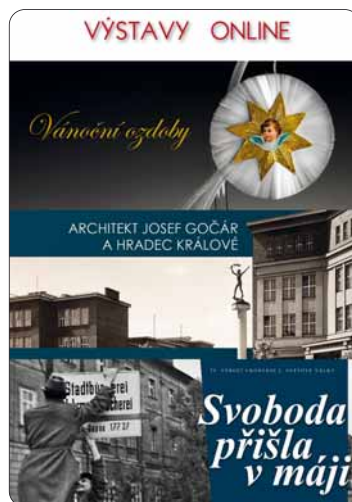
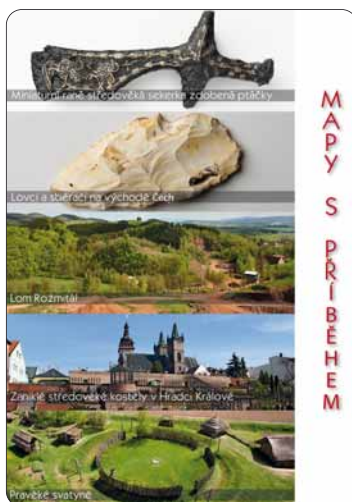
- Obecní knihovna v Otnicích – knihovna získala novou tvář
- Zaha Hadid – portrét architektky s velkým „A“

Do černého 2021

- Když knihovník tepe verše
- Místní knihovna Litobratřice – knihovna, která vidí a slyší, co je potřeba
- Jak testovat přístupnost webu (2. část)
- Výpůjčky notebooků v knihovně (2. část)
- Recenze
 - Výkladový slovník pro informační vědu a knihovnictví
 - Knihovna v obci: příručka pro starosty a zastupitele

Deset měsíců ostrého provozu nástroje INDIHU Exhibition s. 83–85
↑ Ukázka z výstavy Vizitka Veřejné knihovny Slivenec Obr.: Veronika Borovková
← Ukázka z výstavy Na Sibiř z domova
 Obr.: Gabriela Jungová Vrtalová

Museum digitalis v praxi s. 86–88

↑ Mapy s příběhem připravené archeologickým oddělením / Fotografické výstavy online pouze pro virtuální prostor / Nabídka výukových hraných videí pro školy

Obr.: archiv Muzea východních Čech v HK

Děti z mateřské školy při počítání ptáků na krmítkách (leden 2020) →

Foto: archiv MK Litobratřice

Knihovna, která vidí a slyší, co je potřeba s. 102–103
← Přednáška Moniky Mažárové z Jihomoravského muzea Znojmo o historii Litobratřic

Foto: archiv MK Litobratřice

Téma – Pořádání virtuálních akcí a výstav

- 83** Deset měsíců ostrého provozu nástroje INDIHU Exhibition | Nina Wančová
86 Museum digitalis v praxi | Petr Grulich
89 Videokonference nahradila třídní seminář | Monika Vlasáková, Štěpánka Běhalová

Události

- 90** Do černého 2021 – nejpěšnější konference v prázdném sále | Věra Chmelářová

Aktuality

- 93** Nabídka výstavy zdarma | Květa Hartmanová
105 Digitální knihovny zůstávají nadále otevřené | Vít Richter

Využití nových technologií

- 94** Jak testovat přístupnost webu (2. část) | Radek Pavlíček
98 Samoobslužné výpůjčky notebooků v knihovně (2. část) | Tomáš Vejvoda

Knihovny v malých obcích

- 102** Knihovna, která vidí a slyší, co je potřeba | Eliška Zichová

Recenze

- 104** Výkladový slovník pro informační vědu a moderní knihovnictví | Richard Papík

- 106** Knihovna v obci | Marie Šedá

Knihovníci – literární tvůrci

- 108** Když knihovník tepe verše | Šárka Kuligová

Z knihovny knihovnické literatury

- 112** Zajímavé knižní novinky | Vladana Pillerová

Knihovny v novém

- 113** Knihovna v Otnicích získala novou tvář | Jitka Bublová, Zuzana Sloupová

- 116** Zaha Hadid – portrét architektky s velkým „A“ | Lenka Dostálová

- 119** Ze světa | Roman Giebisch

- 120** Literární výročí Duben | Milan Valden

Popiska k titulní straně obálky:

Pohled do interiéru zrekonstruované

Obecní knihovny v Otnicích

Foto: archiv Obecní knihovny v Otnicích

CONTENTS

Topic – Arranging virtual events and exhibitions

- 83** INDIHU Exhibition: Ten months of full operation | Nina Wančová
86 Museum digitalis in practice | Petr Grulich
89 Video conference replaces three-day seminar | Monika Vlasáková, Štěpánka Běhalová

Events

- 90** On target 2021 – the most successful conference in an empty hall | Věra Chmelářová

Latest news

- 93** An exhibition offer free | Květa Hartmanová

- 105** Digital libraries continue open | Vít Richter

Using new technologies

- 94** How to test website accessibility (Part 2) | Radek Pavlíček
98 Self-service notebook loans at the library (Part 2) | Tomáš Vejvoda

Libraries in small municipalities

- 102** The library that sees and hears what's needed | Eliška Zichová

Reviews

- 104** Monolingual dictionary on information science and modern librarianship | Richard Papík

- 106** Library in the municipality | Marie Šedá

Librarians – literary creators

- 108** When a librarian works poetry | Šárka Kuligová

From The library of librarians' literature

- 112** Interesting new books | Vladana Pillerová

Libraries anew

- 113** Otice Library has a new face | Jitka Bublová, Zuzana Sloupová

- 116** Zaha Hadid – portrait of an architect with a capital A | Lenka Dostálová

- 119** From the World | Roman Giebisch

- 120** Literary anniversaries April | Milan Valden

INHALT

Thema – Veranstaltung der virtuellen Aktionen und Ausstellungen

- 83** Zehn Monaten von dem INDIHU Exhibition Lauf | Nina Wančová
86 Museum digitalis in der Praxis | Petr Grulich
89 Eine Videokonferenz wurde durch einen dreitäglichen Seminar ersetzt | Monika Vlasáková, Štěpánka Běhalová

Ereignisse

- 90** In Schwarz 2021 – Die erfolgreichste Konferenz im leeren Saal | Věra Chmelářová

Aktualitäten

- 93** Ausstellungsangebot kostenlos | Květa Hartmanová

- 105** Die digitalen Bibliotheken bleiben weiterhin geöffnet | Vít Richter

Benutzung der neuen Technologien

- 94** Wie kann man Weberreichbarkeit testen – (2. Teil) | Radek Pavlíček
98 Die Selbstbedienungsausleihe den Laptops in Bibliotheken (2. Teil) | Tomáš Vejvoda

Bibliotheken in kleinen Dörfern

- 102** Eine Bibliothek, die sieht und hört was braucht ist | Eliška Zichová

Rezension

- 104** Bedeutungswörterbuch für Informationswissenschaft und moderne Bibliothekslehre | Richard Papík

- 106** Bibliothek im Dorf | Marie Šedá

Bibliothekare – Literarische Schöpfer

- 108** Wenn ein Bibliothekar Verse hämmert | Šárka Kuligová

Aus der Bibliothek der bibliothekarischen Literatur

- 112** Interessante Buchneuerscheinungen | Vladana Pillerová

Bibliotheken in neuem Mantel

- 113** Die Bibliothek in Otice bekam ein neues Gesicht | Jitka Bublová, Zuzana Sloupová

- 116** Zaha Hadid – Ein Porträt der Architektin mit großen „A“ | Lenka Dostálová

- 119** Aus der Welt | Roman Giebisch

- 120** Literarische Jahrestage April | Milan Valden

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři, když se před rokem objevily termíny „koronavirus“ a „pandemie“ a jejich frekvence se stávala stále častější, jaksi podvědomě jsem se bránil jejich nadužívání, abych tak nechtěně nepřispíval k nárůstu jejich účinku. Uplynul rok a situace se příliš nezměnila. Dopadá na všechno a na všechny navzdory siláckým prohlášením, jak jsme si s tím chabře poradili a ještě poradíme. V angličtině zatím vznikl slovní novotvar, jak situaci označovat (carnivorous), objevilo se dvojalbum s jejím rockovým ztvárněním od skupiny Hawkwind Light Orchestra, jsem přesvědčen, že se právě píše literární díla a scénáře, jež atmosféru hodnověrně vyjadřují, a ne nechají na sebe ani dlouho čekat problematice věnované filmy. Strádá kultura i sport, dětem chybí sociální kontakty, limity distanční výuky se bezpochyby zanedlouho negativně projeví.

I toto číslo *Čtenáře* je, bohužel, dalším dokladem, jaký dopad mají protiepidemická opatření na ochromení činnosti knihoven a dalších institucí veřejné služby občanům. Pro veřejnost neviditelné aktivity jako akvizice, katalogizace nebo bibliograficko-informační agendy stále pokračují, ale to je jen nezbytný základ, aby bylo na čem stavět. Nápadité aktivity a projekty se díky nebývalým možnostem telekomunikačních prostředků dostávají ke svým příjemcům, konference, semináře a workshopy před prázdnými sálami se pomalu stávají samozřejmostí, oceňování záslužných počinů a dobré soustavné práce probíhá na dálku a převážně virtuálně nebo se posouvá do budoucích termínů. Nové informační služby a servis knihoven jako například půjčování notebooků umožňují studentům, aby se dostali k potřebným textům a pramenům. Dočasný online přístup k digitálním fondům některých knihoven byl po jednání vlády s nakladateli o kompenzacích prodloužen do konce června...

Rád bych vás pozval k reportážím o setkáních dětí a mládeže, seniorů, spisovatelů se čtenáři, ke slavnostnímu otevírání nových nebo zrekonstruovaných budov knihoven za účasti nejširší veřejnosti, pokračování v tradici zavedených akcí, na kterých se sejdou ti, co k tomu mají co říci, s těmi, co hledají inspiraci a nápady. Rádi bychom burcovali a předávali energii! Zatím existuje pouze naděje a vše podstatné hlavně šustí papírem či linkami elektronického připojení na dálku. A čas běží... Mohu vám popřát zajímavou četbu, ale rád bych se zase osobně setkal se členy redakční rady, vámi čtenáři i tvůrci tohoto periodika. Kolik vody bude muset ještě protéci vodními toky naší malebné země, zatím nedohlednu...

JAROSLAV CÍSAŘ

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

3 | 2021 | ročník 73

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávkový na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: PhDr. Radek Liška (předseda),
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.,
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Svatomíra Fojtová,
Mgr. Zlata Houšková, Mgr. Veronika Hyblerová
Trachtová, Mgr. Martina Košanová,
Mgr. Lucie Macháčková, Mgr. Petra Miturová,
PhDr. Vít Richter, PhDr. Klára Rösslerová, Ph.D.,
PhDr. Renáta Salátová

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč
(dvojčíslu 60 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., pošt. schránka 4,
834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2 €, roční předplatné 22,67 €
(dvojčíslu 2,67 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 8. 3. 2021.

Číslo vyšlo 15. 3. 2021.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Téma

Pořádání virtuálních akcí a výstav

Deset měsíců ostrého provozu nástroje INDIHU Exhibition

Logo projektu INDIHU

Tlak na využívání digitálních zdrojů a na efektní práci v online prostředí je v humanitních oborech čím dál výraznější. S ohledem na nové trendy v oblasti tzv. digital humanities byl mezi lety 2016–2020 řešen projekt INDIHU. Výsledkem projektu je soubor čtyř digitálních nástrojů pro práci v humanitních oborech. Článek představí zejména nástroj pro tvorbu virtuálních výstav a zaměří se na zkušenosti konkrétních uživatelů.

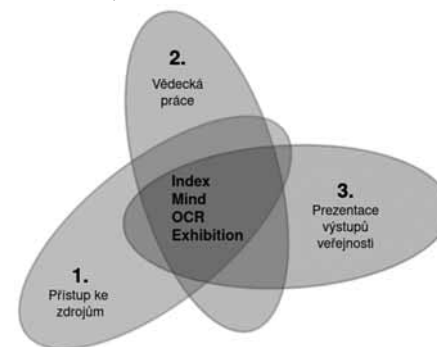
PROJEKT INDIHU

Na projektu s oficiálním názvem *INDIHU – Vývoj nástrojů a infrastruktury pro digital humanities* se podílel pestrý tým humanitních vědců z různých oborů, např. archeologie, etnografie, knihovnictví, nových médií i filozofie či dějin umění. Proto výsledné nástroje odpovídají skutečným potřebám pracovníků z humanitních oborů. Programátorskou práci měla na starosti firma inQool.

Práce v digitálním prostředí má tři základní roviny, které jsme při realizaci projektu vzali v potaz. V první řadě je třeba mít přístup k digitálním sbírkám a materiálům. Proto jsme spojili dosud rozptýlené digitální sbírky zapojených ústavů Akademie věd ČR a propojili je skrze jedno vyhledávací prostředí do vyhledávače INDIHU Index. Vznikla tak unikátní sbírka desítek tisíc digitálních dokumentů nejrůznější povahy, čímž jsme pro uživatele snížili bariéru k jejich získání. S digitalizací souvisí i nutnost převodu fotografií textu do souboru, s kterým lze dále pracovat jako se standardním textovým dokumentem. Proto mohou v jednoduchém webovém rozhraní uživatelé používat **INDIHU OCR**, který zpřístupňuje technologii Optical Character Recognition. Druhou částí problému je badatelská práce a práce s informacemi a se zdroji. V současnosti jsou sice k dispozici různé nástroje na práci s digitálními poznámkami, ale nejsou specificky uzpůsobeny pro vědeckou práci. Proto jsme vytvořili nástroj **INDIHU Mind**, který umožňuje budovat a spravovat osobní vědeckou databázi a efektivně pracovat s citacemi. Třetí problém, s jehož řešením pomáhá právě **INDIHU Exhibition**, je popularizace vědy a prezentace vědeckých výsledků široké veřejnosti, protože umožňuje vytvářet virtuální výstavy.

INDIHU EXHIBITION

Virtuální výstavy, které jsou dostupné návštěvníkům jednoduše přes počítač nebo mobilní zařízení, mají velký potenciál pro prezentaci nejrůznějších témat. Poptávka po tvorbě virtuálních výstav byla ještě umocněna opakovaným uzavíráním kulturních institucí kvůli právě probíhající pandemii. Pro širokou veřejnost je nástroj k dispozici necelý rok a má 371 registrovaných uživatelů. Mezi uživateli najdeme jak vědecké pracovníky, tak zaměstnance muzeí, studenty i uživatele z knihoven, ojediněle také členy zájmových spolků či neziskových organizací. V nástroji bylo založeno 344 výstav, z nichž bylo 152 výstav zveřejněných, a tedy dokončených.

Oblasti, na které se zaměřil projekt INDIHU

Schéma: Nina Wančová

Logo nástroje INDIHU Exhibition

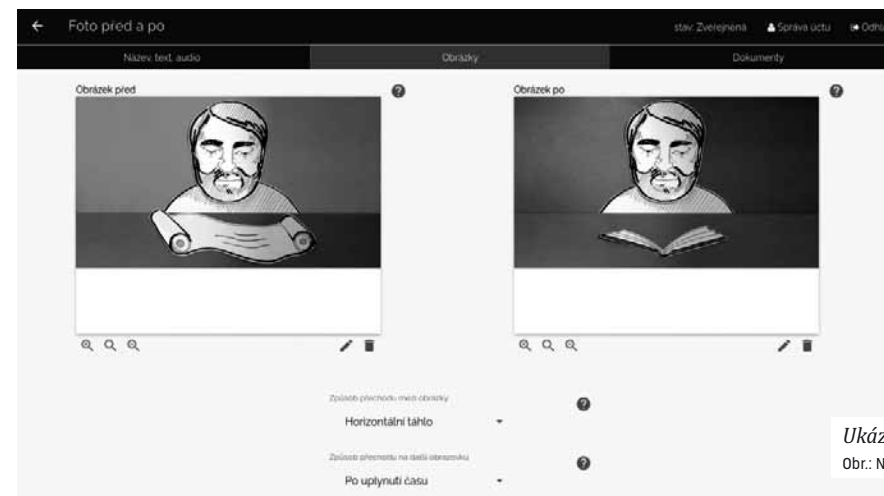
V počátcích projektu bylo nutné definovat funkcionality a také, jak má virtuální výstava v našem podání vypadat. Rozhodli jsme se vytvořit co nejflexibilnější nástroj, který umožní volně kombinovat nejrozličnější typy digitálního obsahu, obrázky, videa, hry, mapy, zvuk či texty. Velkou pozornost jsme věnovali uživatelskému rozhraní, aby se tvůrcům nástroj dobře používal, i podobě pro návštěvníky, aby pro ně bylo prohlížení multimediálních výstav rovněž jednoduché a zároveň přínosné.

ZKUŠENOSTI UŽIVATELŮ Z MUZEÍ, VYSOKÉ ŠKOLY I KNIHOVNY

Tvořila jsem virtuální výstavu, tedy projekt, který měl představit určité téma ve virtuálním prostředí, podobně jako výstava v muzeu, návštěvníci by měli vnímat atmosféru, dozvědět se nové informace, ale mít i estetický a kulturní prožitek, shrnuje zkušenosti Gabriela Jungová Vrtalová, která pracuje jako kurátorka v Náprstkově muzeu asijských, afrických a amerických kultur. Kvůli uživatelské podpoře jsme vytvořili podrobný manuál, uspořádali řadu workshopů i školení. Zejména první uživatelé nám dávali skvělou zpětnou vazbu a s jejich pomocí jsme opravili řadu chyb. Nejlepší učitel je ale samozřejmě praxe a vlastní pokusy a omyly. Naštěstí je používání uživatelsky přívětivé, chybné kroky se dají snadno napravit a do základů se dá proniknout poměrně brzy. Postupně jsem zkoušela různé funkce a animace, s každou další se mi pracovalo lépe a rychle jsem nabývala na jistotě, dodává kurátorka, která na jaře 2020 uveřejnila výstavu Na Sibiř z domova (viz obr. na 2. s. obálky). Podle jejího názoru jsou možnosti využití INDIHU Exhibition skutečně široké. Umím si představit jeho využití také při online výuce. Výhodou je možnost přidání doprovodného výkladu, prokládání interaktivními prvky, které udrží pozornost a ověří pochopení, a v neposlední řadě procházení vlastním tempem a možnost pustit si výstavu opakovaně.

Právě ve vzdělávání využívá nástroj Petr Kristuf z katedry archeologie Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni v rámci předmětu Archeologie digitálního věku. V něm seznamuje studenty prvního ročníku s digitálními technologiemi, které lze použít při analýze, vyhodnocení či prezentaci archeologických pramenů. *Nejprve studenty seznámím se zásadami online prezentace a virtuálních výstav a představím jim konkrétní ukázky. Studenti pak sami vytvářejí virtuální výstavu na téma, které si vyberou. Ukazuje se, že se tohoto úkolu většina z nich zhostí úspěšně, což podle mého ukazuje, že nástroj je snadné používat. V tomto semestru používá spolu se studenty nástroj podruhé a vytvoření výstavy je jednou z podmínek zápočtu. Nesetkal jsem se s nepochopením funkcí nástroje. Z reakcí některých studentů či studentek a z odevzdaných prací soudím, že je nástroj zaujal, protože se snažili využít kreativní možnosti, které nabízí. Nejednalo se pouze o prezentaci obrázků s komentáři, výstavy obsahovaly různé kvízy či minihry, které jistě návštěvníkovi prohlídku zpestří, představuje výstupy z loňského roku vysokoškolský pedagog, který sám použil nástroj pro vytvoření výstavy o katedře archeologie pro Den otevřených dveří. Virtuální výstava nahradila tradiční komentovanou powerpointovou prezentaci. Byli jsme nadšeni z reakcí návštěvníků. Především interaktivita prezentace přinesla velký zájem o prezentovaná témata a fotografie. Jako uživatel oceňuje velmi přehledné prostředí. Líbí se mi možnost jednoduše nahrát a uspořádat potřebné podklady, stejně jako jasné znázornění vytvořené struktury výstavy, kde je možné jednotlivé části přidávat, upravovat či odebírat bez vlivu na další prvky prezentace, doplňuje Kristuf.*

Knihovny ve svých prostorách rovněž připravují výstavy, proto je mohou knihovníci transformovat i do virtuální podoby. Podobně jako v případě vizitky katedry formou virtuální výstavy

Ukázka z editace
Obr.: Nina Wančová

byl využit nástroj INDIHU Exhibiton i v případě knihovny městské části Praha-Slivenec. *Výstava, kterou jsme nazvaly jednoduše Vizitka Veřejné knihovny Slivenec, byla zveřejněna na webových stránkách knihovny Slivenec a na našich sociálních sítích. Zprvu byly reakce návštěvníků rozporuplné, vzpomíná na uveřejnění autorka výstavy Veronika Borovková (viz obr. na 2. s. obálky). Při tvorbě výstavy ocenila dostupný manuál, který jí byl oporou v řešení potíží. Ve výsledku se mi podařilo naplnit můj záměr – donutit návštěvníky, aby si sedli, dívali se, přemýšleli a nechali se vtáhnout. Stejně jako když mohou fyzicky vstoupit do knihovny a v klidu vybírat knihy. Věnovat sdělení trochu času, a ne jen pasivně přijímat. A delší odstup od zveřejnění a nové reakce to jen potvrzují. Poslední zpráva jedné z návštěvnic doslova zní: Je to dokonalé, když si dovoluji jen sedět, dívat se a poslouchat, a ne jen divoce klikat, abych to rychle prolétla, uzavírá zkušenosti knihovnice.*

BUDOUCNOST NÁSTROJE INDIHU EXHIBITION

Flexibilní nástroj na tvorbu virtuálních výstav INDIHU Exhibiton úspěšně používají uživatelé napříč kulturními a vědeckými institucemi. Udržitelnost softwarových nástrojů, které vzniknou v rámci grantových projektů, je složitá a komplexní problematika. Všechny nástroje v projektu INDIHU vznikaly jako open source, což komukoli umožňuje podílet se na jeho dalším rozvoji. Za dobu své existence si nástroj našel řadu uživatelů a příznivců a snad i spokojených návštěvníků. Usilujeme proto o jeho udržení a rozvoj i do budoucna. Část týmu právě začala spolupracovat s pracovníky Muzea umění Olomouc v rámci tříletého projektu financovaného z Norských fondů, ve kterém budeme na vývoji pokračovat.

Podněty pro rozvoj sbíráme od uživatelů. Řada z nich se shoduje na tom, že by ocenila statistiky návštěvnosti. *V budoucnu bych využil širší možnosti grafické úpravy jednotlivých obrazovek. Například úpravu pozadí obrazovek, vizuální podoby infopointů nebo typy písma, navrhuje oblasti pro budoucí rozvoj Kristuf. Podle jeho názoru INDIHU Exhibition umožňuje vytvořit velmi poutavou vizuální prezentaci vybraného tématu, nicméně dodává, že výsledný efekt je do značné míry závislý na kvalitě vstupních dat, obrázků, videí a fotografií. Bylo by praktické mít kromě jednoduchého editoru fotografií přímo v rozhraní i jednoduchý editor videa, doplňuje svůj názor kurátorka Vrtalová.*

NINA WANČOVÁ | nina.wancova@ff.cuni.cz

Pozn.: Nástroj INDIHU Exhibition vznikl jako součást projektu INDIHU – vývoj nástrojů a infrastruktury pro digital humanities,

Poskytovatel: MK0 – Ministerstvo kultury (ev. číslo DG16P02B039).

Autorka děkuje uživatelům a tvůrcům výstav za ochotu sdílet své zkušenosti.

Museum digitalis v praxi

PŘÍBĚH JEDNOHO MUZEA

Je březen roku 2020 a na počátku tohoto příběhu je jedno zavedené krajské muzeum. Jeho výstavní budova ve středu města byla nedávno zrekonstruována a pro veřejnost byla otevřena velmi specifickou rozsáhlou výstavou. Ta je nádherná a vzácná, ale směřuje tematicky pouze k určitému okruhu návštěvníků. Muzejníci se tedy těší na znovuoobnovený a pestrý provoz, krátkodobé výstavy i na chystanou stálou expozici. Hlavně se však těší na fronty návštěvníků. Hlavní budova muzea s centrálním depozitářem je pro změnu také v rekonstrukci a sbírky i kurátoři jsou v provizoriu. Sbírký a kurátory od sebe navíc dělí sto padesát kilometrů. Atmosféru lze tedy popsat slovy *nekomfort, na který jsme si už zvykli, a těšení se na zavedený režim*. Jenže do toho přichází pandemie COVID-19 a ono muzeum po krátké době opět své brány zavírá.

První dva týdny jarního lockdownu probíhají stejně jako jinde. Muzejníci očekávají další vývoj, nadšeně šíjí roušky pro okolní domy sociálních služeb a zajišťují rutinní činnosti, které musí běžet. Snad přispěly výše popsané okolnosti, snad akademické i praktické zkušenosti některých pracovníků a vedení muzea v oboru digital humanities a kulturních a kreativních průmyslů, snad souhra dalších okolností, ale zrodil se příběh, který zde chceme vyprávět.

Problém, který celý kulturní svět postihl, pojalo toto muzeum naopak jako výzvu. *Toho bohdá nebude, abychom seděli se založenýma rukama*, zaznělo z ředitelny. Tak jako většina muzejního světa, byli i muzejníci v tomto muzeu dosud zvyklí, že digitální produkce představovaly pouhý doplněk k fyzickým výstavám. Stojí to v jejich očích hodně peněz a zajistit vše musí specializovaná firma. Muzeum sice disponuje dvěma schopnými informatiky, ale ti se doposud na výstavní činnosti příliš nepodíleli. Oblast public relations je zde ale pokryta šikovnou kolegyní (říkejme jí třeba Lucie), která tuto situaci také pojala jako výzvu. Ostatně komunikace na sociálních sítích již v její gesci nějakou dobu pěkně běží, tak proč nepokročit dále? Postupně se tak zrodil tým kolem ředitele, Lucie, dvou informatiků (Jiřího a Moniky) a vedoucího výstavního oddělení (Standy), k nimž se postupně jako sněhová koule nabalovali jednotliví kurátoři, pedagogové a další odborníci. Mnozí z nich přitom dříve s počítačem pracovali pouze jako s prohlížečem internetu a psacím strojem a patří ke generaci, již lze označit za hluboce pamětnickou. Zařadili se mezi ně dokonce i pracovníci, kteří v onom muzeu působí už více než 40 let. Tento tým se postupně rozrostl na téměř 20 osob a do dnešního dne (počátek února 2021) vyrobil úplně nový a jiný muzejní svět, vlastně celé nové, digitální muzeum.

I. Panoramatické prohlídky fyzických výstav

Zatímco republikou běží propagace jisté nejmenované firmy, která tuto službu nabízí komerčně, naši muzejníci si řekli, že *toho bohdá nebude, aby naše horko těžko otevřené výstavy veřejnost neviděla...*, a domluvili se se dvěma studenty místní univerzity. Muzejní fotograf si osvojil, jak výstavu správně nasnímat, a šlo se na věc. Celkem vzniklo osm panoramatických interaktivních prohlídek, v nichž návštěvník způsobem obvyklým pro Google StreetView kráčí výstavou a kliká na jednotlivé popisky a detaily (viz obr. 1). V některých případech ho doprovází multimediální obsah. Vše vzniklo za pomoci nástrojů s licencí open source nebo s nízkonákladovou licencí, v řádu jednotek tisíců korun. Na výrobě se podíleli: dva studenti, Monika, Jiří, Lucie, muzejní fotograf se stativem a samozřejmě kurátoři výstav. Výsledek si můžete prohlédnout na <https://muzeumhk.cz/program/vystavy-online.html>. Příprava každé výstavy sice podle nároč-

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

Obr.: archiv Muzea východních Čech v HK

nosti trvala až tři týdny, ale za to byla (vyjma režijních nákladů) zdarma. A v procesu vzniku jsou další.

II. Multimediální výstavy

Doposud se postupně zrodily tři fotografické výstavy, které nemají fyzickou předlohu. Byly, stejně jako všechny následující produkty, vytvořeny pouze pro virtuální prostor. Výstavy jsou postaveny na bezplatně dostupném software INDIHU a jsou tvořeny nejen prostou fotogalerií, ale také mluveným slovem, které dodala Lucie a externí kolega na dohodu. Vedle nich a informatika Jiřího se na akci podíleli ještě kurátoři. Praxe ukázala, že vůbec nejde o to, jak dokonalý je software, ale o to, o čem je obsah. I prostá fotogalerie měla lepší návštěvnost než sofistikovaná aplikace. Najdete je na výše uvedené adrese jako ostatně vše, o čem se zde píše.

III. Virtuální exkurze

Když byl ještě svět „normální“, tak ono muzeum rádo a často pořádalo pro nejširší veřejnost exkurze po okolí. Tak dobře, *toho bohdá nebude...*, asi již tušíte: vznikly celkem čtyři exkurze, tvořené fotografiemi a dalšími multimédii, které návštěvníka provedou zajímavými končinami, aniž by si zadýchal svou roušku (viz obr. 2). Náklady? Opět INDIHU, kurátoři, Lucie, informatik Jiří a onen kolega na dohodu, prostě low cost.

IV. Mapy s příběhem

Archeologické oddělení tohoto muzea si s technikou rozumí už dlouho, a tak se jednou objevil v ředitelské poště mail: *Pane řediteli, máme takový nápad, co si tom myslíte...?* Na uvedené webové adrese tak nyní najdete pět interaktivních mapových příběhů, které jsou doplněny fotografiemi, videem, 3D modelem, hudbou atd. Každý z příběhů si můžete ve svém chytrém telefonu vzít do ruky a za pomoci GPS si jejich kouzlo užít na místě. Projdete se tak nečekanou přírodou v obyčejném lomu, tajemnými kruhovými stavbami našich neolitických předků či zaniklými kostely v moderním městě. Zde, a to je nutno přiznat, byl využit placený software ArcGIS. Na příbězích pracovali dva archeologové u GISu a jejich kolegyně kurátoři.

V. Přednášky

I toto muzeum, jako každé jiné, pořádá přednášky pro veřejnost. Také zde byla nalezena virtuální cesta. Nejprve se zrodily tři přednášky namluvené takříkajíc do zdi a poté pověšené na web. Vznikly za pomoci běžného nástroje Power Point, webkamery a freeware pro snímání obrazovky PC. V podzimním lockdownu se pak zrodily tři pokročilejší přednášky, které běžely živě a byly streamovány kamerou na Facebook a YouTube. Na web pak byly umístěny ex post. I toto je dnes triviální technická záležitost dostupná i školním dětem, proto ji není třeba technicky popisovat.

VI. Mluvené pohádky pro nejmenší

Muzeum nedávno vydalo obrázkovou knížku pohádek. Tak proč ji nenačíst a audio opět nezveřejnit na webu, ať mají radost i nejmenší děti? Finanční náklady – nula korun.

VII. Hraná videa pro školy, aneb Středověk trvá!

Jak známo, i muzejníci mívají děti. Také tyto děti se musejí učit online a na jaře se učit online učili i sami učitelé. Jenže muzejníci mají tu výhodu, že někteří z nich jsou také vystudovaní učitelé a že mají díky muzeu možnost tuto výuku nějak vylepšit. To se právě stalo. Na počátku byla maminka jistých dvojčat, sedmáček, kteří se online nudili v hodině dějepisu na téma středověk. Odtud přišel k vedení muzea první impuls a pokračoval směrem k muzejním pedagogům a k okresní metodičce dějepisu pro základní školy, která s muzeem již dlouho spolupracuje. Po krátkém rozhovoru o možné kooperaci se spontánně zrodil úžasný projekt, který absolutně předčil veškerá očekávání. Dvojice muzejních pedagogů (Martin a Veronika) se rozhodla pro hraná videa! Jenže nikdo z nich nikdy nehrál, a to ani ochotnický! To je ovšem výzva, ale *toho bohda nebude, abychom to nezvládli!* Tým byl doplněn o potomka jednoho z iniciátorů (Mariana) a rozjelo se natáčení. Vzniklo osm hraných kostýmovaných didaktických krátkometrážních filmů šitých na míru rámcovému vzdělávacímu plánu na základních školách. Ta se následně přes YouTube a Facebook rozletěla do kraje. Filmový štáb, kostyméři, maskéři, studio Barrandov? Ani náhodou! Vše vytvořili aktéři: Martin a žákyně Mariana, student s kamerou na dohodu, pár dobrovolníků reenactorů a nadšená paní učitelka za aktivní podpory vedoucího oddělení muzea. Filmy najdete pod názvem *Letem světem středověkem*.

VIII. Muzejní adventní trhy

Koronavirus přinesl krizi firmám i řemeslníkům, o těch lidových ani nemluvě. V muzeu se měl v prvním adventním víkendu roku 2020 konat v pořadí již XXX. adventní muzejní trh. Běžně jej navštíví cca 10 000 lidí. Jenže co s tím? Vládní opatření byla jasná. Po jistém váhání opět zaznělo *toho bohda nebude, abychom to vzdali*. Zrodil se projekt *Virtuální adventní trh* (viz obr. 3). Z přihlášených řemeslníků byli vybráni ti, kteří jsou nositeli ocenění UNESCO, vlády či vedení Kraje, a těm byla nabídnuta účast. O nich samotných a jejich práci vznikla krátká videa a jejich zboží bylo naskladněno do speciálního oddělení muzejního e-shopu. Návštěvníci tak nepřišli o svůj předvánoční nákup ani o atmosféru s vůní svařáku a kávy ani o koledy při osobním odběru. Pro lidové řemeslníky to pak byl signál, že v tom nejsou sami. Trh navštívilo 2000 lidí. Příprava: Lucie a externista, informatik Jiří, webmaster a vedoucí muzejního shopu s partou pokladních (Katka, Hana, Lenka), samozřejmě za podpory vedení a dalších kolegů.

JAK TO DOPADLO?

Dnes je ono muzeum někde jinde. Muzejníci se přestávají bát informatiky a pochopili, že na zajímavé věci nemusí být najata žádná firma, že to prostě zvládnou sami. Podařilo se generačně propojit mladé se zasloužilými kolegy, humanitní vědce s informatiky. Podařilo se prolomit mnohé bariéry. Podařilo se netušené a doslova za pár korun. Ale hlavně, a to i „díky“ nechtěnému opakování z podzimu, v muzeu zavládlo pochopení, že také tudy vede cesta směrem k návštěvníkům. Není samospasitelná, ale je potřebná a dnes je už nevyhnutelnou součástí muzejního světa.

Výše popsané virtuální produkty do konce roku 2020 navštívilo celkem 48 000 návštěvníků, z nichž 28 000 setrvalo v delším prohlížení. V roce 2020, poznamenaném uzavřením výstav a expozic, to činí přesně dvojnásobek fyzických návštěvníků, kteří do muzea přišli, když bylo otevřeno.

CO JE TO ZA MUZEUM?

Aktérem tohoto příběhu je Muzeum východních Čech v Hradci Králové a jeho pracovníci. Ano, je možné opáčit, že jde o velké nadregionální muzeum, kde se tyto věci rodí snadněji. Jenže když se podíváme na okruh zainteresovaných zaměstnanců, tak profese, jež se na uvedených produktech podílely, najdete obvykle i v běžných okresních či větších městských muzeích. Dovolím si proto trochu provokativně tvrdit, že to, co jsme zvládli my, zvládne, byť v menším, každý, kdo se přestane bát. Třeba i knihovny. Ano, nebát se informatiky, o tom to je! I my se stále trochu bojíme, a právě proto máme nové a ještě vyšší mety. Držte nám palce!

PETR GRULICH | p.grulich@muzeumhk.cz

Téma

Pořádání virtuálních akcí a výstav

Videokonference nahradila třídní seminář

(44. seminář knihovníků muzeí a galerií v Táboře)

Z důvodu řady omezení v souvislosti s epidemií koronaviru připravila v roce 2020 Knihovnická komise AMG a Husitské muzeum v Táboře namísto tradičního třídního semináře jednodenní online konferenci. Proběhla v úterý 22. 9. 2020 od 10 hodin a vysílala se z Tábora, kde bylo využito technického zázemí připraveného Husitským muzeem.

Mezi více než stovkou přihlášených účastníků byli knihovníci muzeí a galerií, členové Knihovnické komise AMG ČR, zástupci Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR, Sdružení knihoven ČR, Ústřední knihovnické rady i naši kolegové ze zahraničí – ze Slovenska a Polska. V Moravskoslezském a Ústeckém kraji a v některých větších institucích sledovali účastníci videokonferenci společně v přednáškovém sále.

Foto: archiv Knihovnické komise AMG

DOPOLEDNÍ PROGRAM

Úvodní slovo pronesl ředitel Husitského muzea v Táboře (dále jen HM Tábor) Jakub Smrčka a předsedkyně Knihovnické komise AMG ČR Štěpánka Běhalová z Muzea Jindřichohradecka. V úvodní prezentaci představil generální ředitel Národní knihovny ČR Vít Richter možnosti online zpřístupnění děl nedostupných na trhu, díky němuž mohly veřejné knihovny rozšířit své služby o trvale přístupné badatelské prostředí, které umožňovalo bez větších omezení studium milionů stran digitalizovaných dokumentů.

Ředitel Knihovny Národního muzea Martin Sekera prezentoval profesionální virtuální prohlídku výstavami *Labyrint informací a ráj tisku* a *Staré pověsti české aneb Jak to všechno bylo*, které na svých internetových stránkách představuje Národní muzeum (dále jen NM), spolu s návodem a doporučeními pro přípravu online výstav. Videopozvánku, tutoriál či online přednášku lze s využitím základní techniky a vlastními silami vytvořit i v menších institucích. Inspiraci z HM Tábor prezentovala Monika Vlasáková.

Judita Matějová z Moravské galerie v Brně hovořila o komunikaci s veřejností prostřednictvím sociálních sítí, díky nimž představili na jaře veřejnosti zajímavým a aktuálním způsobem aktivity a činnosti jejich knihovny. Tento způsob oslovení uživatelů a badatelů je nejen velmi rychlý a využívá možnosti komunity, ale také umožňuje aktivní zpětnou vazbu. Richard Šípek spolu s kolegyní Monikou Veverkovou z Knihovny NM pak představili databázi vlastníků knih PROVENIO, která je vynikající pomůckou pro práci s historickými fondy. Disponuje formulářem, který mohou správci knižních fondů vyplňovat online přímo ze své instituce.

ODPOLEDNÍ PROGRAM

Odpolední blok videokonference byl věnován automatizovaným knihovním systémům (dále jen AKS) a programům pro zpracování muzejních fondů. Řízenou diskusi na téma existence automatizovaných knihovních a muzejních systémů a možností jejich koordinace v případě zpracování sbírkových fondů knihoven vedla místopředsedkyně Knihovnické komise AMG Alena Petruželková z Památníku národního písemnictví, která pozvala jako hosta specialistu z oblasti informačních technologií Davida Cigánka. Aktuální téma v mnoha muzejních knihovnách je přechod na nový AKS; starším systémům končí podpora a vzrůstají požadavky na práci ve webovém prostředí. Iveta Mátlová proto v posledním příspěvku představila společné projekty v knihovnách muzeí a galerií ve Zlínském, Jihomoravském a Pardubickém kraji a v Kraji Vysočina.

NOVÉ ZKUŠENOSTI

Pro videokonferenci byly bez předchozích zkušeností zajištěny všechny potřebné podmínky, které umožnily kvalitní přenos vysokému počtu příjemců. Záznam z videokonference spolu s jednotlivými prezentacemi přednášek je vystaven na stránkách Knihovnické komise AMG (<https://www.cz-museums.cz/web/amg/organy-amg/komise/knihovnicka-komise/prispevky-ze-seminaru/44-seminar-tabor-2020>) a na webových stránkách HM Tábor. Tradiční třídní seminář byl přesunut na rok 2021. Uskuteční se v HM Tábor, organizace se ujme Monika Vlasáková. Program bude sledovat aktuální dění a stěžejní témata, navržená do programu již pro rok 2020.

Ač jsou muzejní knihovny vnímány jako tradiční instituce, je zřejmé, že jejich pracovníci dokáží velmi pružně reagovat a přizpůsobit svou práci i nabídku služeb uživatelům a badatelům na základě aktuálních podmínek. V době, kdy bylo nutné uzavřít veřejné služby a co nejvíce omezit kontakt nejen s veřejností, ale i mezi kolegy na pracovišti, byla díky automatizovaným knihovním systémům bez problémů možná práce z domova, zatímco uživatelům byly k dispozici online katalogy knihoven, digitální knihovny a další online aktivity, např. výstavy apod.

MONIKA VLASÁKOVÁ | vlasakova@husitskemuzeum.cz **ŠTĚPÁNKA BĚHALOVÁ** | behalova@mjh.cz

Co pro vás připravujeme...

*Věříme, že zůstanete
našimi čtenáři a předplatiteli
i v této složité době!*

- **Téma – Dopad pandemie na služby a práci knihoven**
 - Jak se v knihovně pracovně a lidsky vypořádat s covidem?
 - Komunikace dnešní doby
 - Univerzita třetího věku formou distančního studia
 - Postoje uživatelů ke službám knihovny Ostravské univerzity (výsledky dotazníkového šetření)
- **Dvojrozhovor s B. Konvalinkovou a D. Petrýdesovou z KVK v Liberci**
- **Činnost regionálních knihoven (nejen) v době karantény**
 - Knihovna B. B. Buchlovana v Uherském Hradišti
- **Knihovny v novém:**
 - dostavba Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích
 - názor architekta J. Kratochvíla z Fakulty architektury VUT v Brně
- **Bookport – řešení pro uzavřené knihovny**
- **Po stopách židovských autorů Středočeského kraje (recenze publikace SVK v Kladně) a další materiály.**

Události

Do černého 2021 – nejúspěšnější konference v prázdném sále

V Městské knihovně v Praze (dále jen MKP) proběhl v lednu sedmý ročník konference *Do černého*. Konference určené knihovnám a lidem, kteří v nich pracují, která se zároveň dívá za hranice oboru i směrem do budoucnosti. Letos jsme zopakovali formát vyzkoušený poprvé v roce 2020: pozvali jsme řadu řečníků z nejrůznějších oborů, které s knihovnictvím na první pohled nesouvisí, abychom sebe i ostatní s chutí přesvědčili o opaku. Totiž že s tím, co a jak v knihovnách děláme, pořádáme a o čem tam mluvíme, souvisí téměř vše, co se kolem nás děje.

(Relativně) nový a v takovém měřítku poprvé realizovaný byl průběh konference, kterou jsme vzhledem k situaci kompletně uspořádali online na platformě ZOOM. Nemožnost se osobně setkat, zeptat se přímo nebo se v kuloárech dozvědět novinky tak byla vyvážená benefity online platformy: specifickým druhem komfortu a hlavně přístupností opravdu pro všechny. Pohled do prázdného sálu, odkud se konference přenášela a v němž se pohyboval jen moderátor a několik techniků, byl sice trochu děsivý, ale velký zájem nám to vynahradil – stovky zúčastněných by se nám do knihovny nikdy nevešly.

Vliv pandemie

Téma letošní konference mohlo být vlastně jen jedno: změna, kterou přinesla pandemie nemoci SARS-CoV-2 a její důsledky včetně těch, o kterých zatím nevíme. A rovněž výzvy, které to na společenské – ale i naší, oborové – úrovni přináší a do budoucna ještě přinese. Tyto změny se odehrávají v mnoha rovinách. Od technologických přes systémové, kdy nás nutně čeká debata o tom, jak funguje státní správa, školství nebo zdravotnictví, až po oblasti privátní, související s každodenností, hodnotami a aspiracemi každého z nás. Všechna tato témata se více či méně promítnou do naší práce a měla vliv na výběr jednotlivých řečníků i celkové zaměření konference.

Že je k těmto výzvám nutno přistupovat aktivně (a nikoliv jen reaktivně), potvrdil ve svém úvodním slovu ředitel MKP Tomáš Řehák. Aktivní přístup s sebou nese onu často vzývanou kreativitu, které ale současná míra dlouhodobého stresu a nejistoty nepřeje. Východiskem pro knihovny tak může být odvaha a chuť věci přeskládat jinak, než jsme byli dosud zvyklí, a napřít úsilí do smysluplných a důležitých věcí. A právě otevřenost k novým řešením a možnostem se vinula dalšími příspěvky jako příslovečná červená nit.

Jednou z oblastí, kde změny probíhají dlouhodobě, ale pandemie je akcelerovala, je trh práce. Povaha pracovních příležitostí a přístup k nim, proměny na trhu práce, význam kvalitního vzdělání, nutnost celoživotního učení a získávání nových kompetencí a dovedností – to všechno bude do budoucna určovat společensko-ekonomický vývoj i postavení jednotlivých států. Na toto téma jsme se zaměřili ze dvou perspektiv, kdy o něm mluvil Radek Špicar, viceprezident Svazu průmyslu a dopravy, a Lukáš Němec, který se zabývá politikou dovedností v prostředí odbových organizací.

Podle Radka Špicara tkví úspěch na pracovním trhu ve flexibilitě, ve schopnosti pracovat a myslet v multioborovém prostředí, a ve schopnosti spojovat nespojitelné a hledat nová, originální řešení. To je něco, co řada knihoven bude

znát ze své praxe. Velká část z nich už teď slouží jako místa, kde se setkávají různá témata, názory, zájmy, a právě tuto schopnost propojovat a spojovat dokázaly některé knihovny přetavit v novou službu uživatelům.

Důležitost knihoven a jejich role v aktivní politice zaměstnanosti a v celoživotním učení zdůraznil Lukáš Němec. Do debaty o podobě pracovního trhu musí vstupovat všichni zúčastnění, tedy vedle zaměstnavatelů i zaměstnanci. Součástí takové diskuze může být i téma osobního rozvoje a sebevzdělávání podporované zaměstnavateli: časově, finančně, lidsky. Protože investice do lidských schopností je víc než konkurenční výhoda – je to projev společenské zodpovědnosti a zájmu.

Proměna role a vnímání knihoven

Dlouhodobý posun ve vnímání knihoven a proměnu jejich role připomněl tandem Eliška Bartošová a Linda Kovářová (studio Anthropic Pictures). Zaměřily se na to, jak vypadá odolná – neboli resilientní – společnost a jak se právě knihovny mohou na zvyšování takové odolnosti podílet. Jednou z možností, která má zároveň řadu různých podob, je zaměření na komunitní roli knihovny. Tedy úzkou spoluprací s uživateli (i nečtenáři), funkční otevření knihovny jejich potřebám a zájmům, propojování nejrůznějších aktivit a subjektů z okolí, ale i navazování (často nečekaných) partnerství. Právě během pandemie – zvláště při tzv. první vlně – se ukázala důležitost fungujících komunit, kdy řada lidí zůstala odkázaná na pomoc sousedů, kolegů nebo neziskových organizací. Spontánně organizované šití a distribuce roušek, zařízení pochůzek nebo donáška nákupů a léků (ale i knih) jsou bezpochyby jedním z projevů resilientní společnosti, na kterých mohou knihovny participovat, a to nejen v krizových dobách.

Přirovnat Terminátora ke kalkulačce je odvážné, ale opodstatněné, jak ukázala Sara Polak z iniciativy prg.ai, která si klade za cíl vytvořit z Prahy světové centrum umělé inteligence. Hlavním tématem Sařina živelného příspěvku byla umělá inteligence (AI), její možnosti i limity, ale hlavně trendy ve vývoji, v němž mají knihovny své místo jako pracovní huby (česky rozbočovače), tj. aktivní síťová zařízení, a spojovací článek mezi komerční a veřejnou či státní sférou.

S mohutným a rychlým vývojem v této oblasti budou nevyhnutelně přicházet velké společensko-ekonomické změny a chytré knihovny budou stát někde poblíž. Obecnou platnost pak má Sařino doporučení: *Přemýšlejte otevřeně, cesta se vždycky najde.*

Propojování knihoven a moderních technologií (další červená nit) bylo tématem i Martina Bukáčka. Jako vedoucí péče o vzdělávací komunitu českých startupů Corinth a Lifeliqe mluvil o inovacích ve vzdělávání, jakými jsou například interaktivní 3D obsah nebo virtuální realita. Obojí už proniká do českých knihoven, které se tak mohou stát – nebo stávají – lokálními centry, kde si lze takové technologie vyzkoušet nebo s nimi pracovat na konkrétních projektech či zadáních. Zmiňované technologie nejsou ještě široce dostupné, a knihovny tak mohou sehrát svou roli, neboť je exkluzivně budou mít, a inkluzivně zpřístupňovat.

V oblasti nových služeb i přístupů k řešení problémů je inspirativní koncept tzv. master mind skupiny, který představil lektor Pavel Ovesný. Tyto skupiny využívají synergie znalostí a dovedností jejich členů v duchu osvědčeného principu „víc hlav víc ví“. Jejich hlavním cílem je získávat zpětnou vazbu či radu ke svému tématu a zároveň inspirovat k řešení ostatní. Pevnou součástí pravidelných setkávání v malé uzavřené skupině je veřejný závazek splnění úkolu. Jako způsob, jak se posouvat dál v profesním i osobním životě, je takový koncept snadno přístupný a uživatelsky jednoduchý.

Jsou knihovny obětními beránky knižní nadprodukce? Co s texty, které si své čtenáře téměř nenajdou, přestože knihovny stále ještě (a je to tak dobře) nabízejí možnost zpomalení, usebrání se, kontemplace? Vhled do jiného času, který v knihovnách vládl od jejich počátků, nabídl sociolog Filip Vostal z Filozofického ústavu Akademie věd ČR, autor mnoha odborných článků na téma sociologie času.

Inspirativní srovnání přístupů k seniorům a jejich roli ve společnosti přinesla novinářka Judita Matyášová, která za sebou má řadu dlouhodobých pobytů v Dánsku, včetně zkušenosti s působením na univerzitě v Aarhusu. Přestože jsou senioři pro knihovníky častá „cílová skupina“, stereotypizace a předsudků s ní spojených jako bychom se stále nedokázali zbavit. Judita uká-

zala, jak odlišné postavení ve společnosti mají senioři v Dánsku, i to, jak vypadá druhá strana mince.

Závěr konference patřil – v duchu nových výzev a příležitostí – Petře Havlíkové z organizace Nesehnutí, která představila koncept „nehierarchického řízení“ jako jedné z možností, jak reagovat na nutnost změn ve způsobu řízení společností. Takový způsob klade důraz na spolupřezhodování, na komunikaci a péči o vztahy; jako každý systém se však neobejde bez dobře nastavených (a dodržovaných) pravidel. Jednou z jeho velkých výhod je jakási přirozená podpora kreativity, která vychází z toho, že je v něm slyšet skutečně každý hlas.

Před osmým ročníkem

Ke všem prezentovaným tématům bylo možné pokládat prostřednictvím aplikace otázky nebo psát doplňující komentáře. Řada přednášejících

s námi zůstala ve spojení i mimo vymezený čas, a využili tak možnosti odpovědět na všechny dotazy. Hle, další výhoda virtuálního prostředí! S posledním příspěvkem konference neskončila – všechny jsme nahrávali a je možné si je kdykoli přehrát na YouTube kanálu MKP, případně se vrátit k prezentacím, které jsou dostupné na adrese bit.ly/docerneho2021.

Sedmý ročník konference *Do černého* tak žije svůj „druhý život“: je možné se k němu kdykoliv vracet, dohledávat zdroje, posílat odkazy kolegům a přátelům, zpětně si ověřovat platnost výroků a myšlenek. A – samozřejmě – přemýšlet nad osmým ročníkem. Protože víme, ať bude leden 2022 vypadat jakkoliv, budeme vám opět chtít nabídnout zajímavé myšlenky, inspiraci a podporu pro naši společnou práci.

VĚRA CHMELÁROVÁ

| vera.chmelarova@mlp.cz

Aktuality

Nabídka výstavy zdarma

V Knihovně Právnické fakulty UK připravují již více než pět let nejrozdílnější výstavy a také je poskytují zájemcům z ostatních knihoven. Uvědomuji si totiž, že hlavně menší knihovny nemají čas ani finanční prostředky na výstavní činnost a že uvítají již připravenou výstavu. Velký zájem projevují knihovny zejména o historická témata, a proto bych jim chtěla nabídnout výstavu, kterou jsem připravila pod názvem **Tak vás tu máme, bratři!** Výstava je věnována 30. výročí odchodu sovětských vojsk z Československa; mapuje pobyt cizích vojsk na našem území od roku 1968 do jejich odchodu k 21. 6. 1991. Domnívám se, že toto téma by mohlo být zajímavé zejména v regionech, ve kterých lidé přicházeli se sovětskými vojáky do styku a knihovny mají mezi čtenáři spoustu pamětníků. Věřím také, že by toto téma mohlo upoutat i mladší generaci čtenářů, kteří zkušenost s cizími vojsky nemají. Výstava je rozdělena do čtyř částí a jednotlivé plakáty doprovázejí texty Karla Kryla. Na úvodním panelu mají knihovny prostor pro doplnění svého textu; vlastní výstavu tvoří 16 plakátů ve formátu PDF. Pokud si chcete prohlédnout náhledy čtyř výstavních panelů, najdete je na webu Knihovny PF UK, v sekci O nás / Nabídka výstav (pro e-verzi: <https://knihovna.prf.cuni.cz/nabidka-vystav/tak-vas-tu-mame-bratri>).

Výstavu poskytneme zájemcům zdarma k vlastnímu vytištění (v případě nepříznivé situace k jejímu zpřístupnění na webu příslušné knihovny). Máte-li o ni zájem, napište zprávu na e-mail hartmano@prf.cuni.cz a uveďte název výstavy a název žádající knihovny, příslušné soubory vám obratem zašleme přes web [Úschovna.cz](https://uschova.cz). S poskytnutou výstavou můžete nakládat celkem volně: můžete si ji vytisknout na libovolný formát, můžete použít jen její část, doplnit ji svými materiály podle svých možností a zájmu vašich čtenářů nebo ji můžete přenechat dalším knihovnám. Budu velmi ráda, pokud výstava přispěje k obohacení činnosti knihoven.

KVĚTA HARTMANOVÁ | hartmano@prf.cuni.cz

Jak testovat přístupnost webu

(proč, čím a jak testovat)

Minule (Čtenář, č. 2, s. 54–56) jsme se společně podívali na to, proč, čím a jak testovat přístupnost webu. Seznámili jsme se s tím, k čemu je tato dovednost dobrá, jak přistupovat k výsledkům automatických validátorů přístupnosti a co vše přístupnost ovlivňuje. Dnes si naši testovací dílnu vybavíme potřebnými nástroji a ukážeme si, jak je používat k testování stěžejních oblastí z hlediska přístupnosti a bez větších obtíží svépomocí. Testovací pracovní prostředí je možné připravit na různých operačních systémech. V tomto článku vás seznámím s tím, jaké nástroje používám při své práci já.

Pro zajištění přístupnosti totiž nestačí pouze definovat požadavky, ale neméně důležité je i zajistit, aby mohly být bez větších obtíží naplněny. V opačném případě dochází k nesouladu mezi definováním požadavků na přístupnost a možnostmi tvůrců obsahu, což se ve svém důsledku pochopitelně může negativně odrážet na reálné přístupnosti webů. Tvůrci nebo správci obsahu proto potřebují jednoduché, snadno dostupné a použitelné nástroje k tomu, aby mohli přístupný obsah tvořit a současně měli možnost si otestovat, zda je opravdu přístupný.

Kromě toho je důležité jim také poskytnout návody a ukázky správných či možných řešení konkrétních situací, které mohou tvůrcům obsahu posloužit jako vodítka při konkrétních případech implementace přístupnosti (tuto roli v kontextu knihoven může mít například nedávno zveřejněná metodická příručka Evy Cerníákové *Přístupné webové stránky*¹ – recenze viz Čtenář, č. 2, s. 60–63).

Nástroje pro testování přístupnosti webu

Testovací pracovní prostředí je možné připravit na různých operačních systémech. Mým primárním testovacím prostředím je operační systém

Windows 10, základním testovacím nástrojem aplikace Google Chrome, doplněná o několik rozšíření.

■ Rozšíření pro Google Chrome

■ Color Contrast Analyzer (CCA)²

Jedná se o ideální nástroj pro otestování vzájemného kontrastu barev na webové stránce. Umí udělat analýzu celé stránky v jednom kroku, a není tak třeba posuzovat každou použitou barevnou kombinaci samostatně, což by bylo nejen zdouhavé, ale hrozí zde i riziko, že bychom nějakou kombinaci mohli přehlédnout. Tento nástroj se hodí zejména v případě, kdy potřebujeme analyzovat rozhraní, obsahující více barevných kombinací, a současně potřebujeme názorný a srozumitelný výstup i pro laika.

Nástroj funguje tak, že stránku překryje filtrem, přes který prosvítá pouze to, co splňuje požadavky na minimální kontrastní poměr. Jeho nespornou výhodou je srozumitelnost takto prezentovaného výstupu i pro laika.

■ HeadingsMap³

Rozšíření slouží ke snadnému vygenerování interaktivní nadpisové osnovy stránky a otestování, zda odpovídá prezentovanému obsahu konkrétní webové stránky.

■ **Landmark Navigation via Keyboard or Pop-up⁴**
Rozšíření Landmark Navigation vygeneruje interaktivní seznam oblastí stránky (landmarků) na dané stránce, a umožní tak ověřit, zda jsou oblasti stránky definovány, aby to odpovídalo logickému členění jejího obsahu.

■ Focus Indicator⁵

Ne na každém webu je vizuálně zvýrazněn prvek, který získá focus při ovládání z klávesnice, proto se hodí toto rozšíření zapnout ve chvíli, kdy kontrolujeme přístupnost webu z klávesnice a potřebujeme průchod webem vizuálně sledovat.

■ Web Developer Toolbar⁶

Komplexní rozšíření, které je podle svého názvu sice primárně určeno pro webové vývojáře, ale lze jej samozřejmě použít i k otestování přístupnosti webu.

■ WAVE Evaluation Tool⁷

Komplexní nástroj pro testování přístupnosti. Poskytuje vizuální zpětnou vazbu k testované webové stránce tím, že do ní vkládá grafické prvky, upozorňující na analyzovaném webu na chyby (Errors), varování (Alerts), funkce (Features), strukturální elementy (Structural Elements), HTML5 a ARIA prvky (HTML5 and ARIA) a chyby v kontrastu (Contrast Errors). Ke každému zjištění WAVE také nabízí i doplňující informace a rady, jak při odstranění nalezených bariér postupovat.

■ Accessibility Insights for Web

Nástroj nabízí dva testovací scénáře:

■ **FastPass** nabízí dva testy, které umožňují za méně než pět minut odhalit nejčastější bariéry na testované webové stránce.

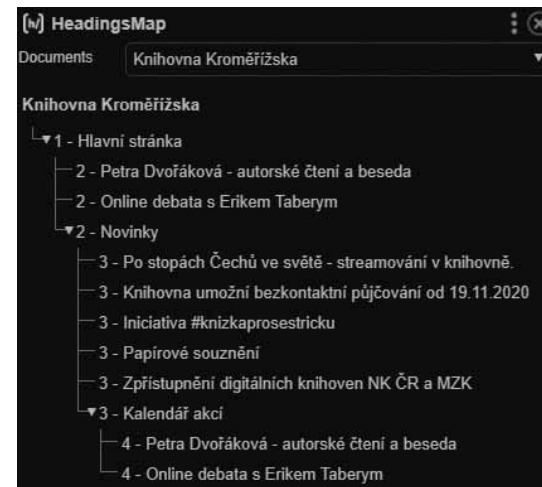
– **Automated checks:** nástroj nabízí automatickou kontrolu přibližně 50 požadavků na přístupnost.

– **Tab stops:** podle instrukcí a vizuální nápovědy je možné otestovat web na přístupnost z klávesnice a najít případná kritická místa a bariéry, které souvisí s tímto aspektem přístupnosti.

■ **Assessment** – testerům s odpovídajícími znalostmi HTML a doporučení Web Content Accessibility Guidelines umožňuje ověřit, zda web je v souladu s WCAG 2.1 úrovně AA.

– **Automated checks:** nástroj nabízí automatickou kontrolu přibližně 50 požadavků na přístupnost.

– **Manual tests:** nástroj nabízí detailní instrukce, příklady a rady, jak odstranit nalezené bariéry.

Ukázka použití rozšíření HeadingsMap na www.knihkm.cz

■ Asistivní technologie

Přístupnost webu je také potřeba zkontrolovat i za použití některé z asistivních technologií.

■ Odečítače obrazovky

V prostředí operačního systému Windows se nabízí použít odečítací programy NVDA nebo JAWS. NVDA je open-source odečítač, JAWS je placený program, který se podle licenčních podmínek nesmí používat ke komerčnímu testování.

Pokud s testováním pomocí odečítacích programů nemáte zkušenosti, průvodci by vám mohly být následující dva tutoriály:

– testování přístupnosti webových stránek se screenreaderem JAWS⁸;

– testování přístupnosti webových stránek se screenreaderem NVDA⁹.

¹ <https://prirucky.ipk.nkp.cz/pristupnost/start>

² <https://chrome.google.com/webstore/detail/color-contrast-analyzer/dagdlcijhfbmgkjokkjcnnfmlbcll>

³ <https://chrome.google.com/webstore/detail/headingsmap/flbjommegcjnjpdmekndioclhljacmbi>

⁴ <https://chrome.google.com/webstore/detail/landmark-navigation-via-k/ddpokpbjopmeeiioheejpkonklklgp>

⁵ <https://chrome.google.com/webstore/detail/focus-indicator/heeoeadndnhebmfebjccbhmcmaoedlf>

⁶ <https://chrome.google.com/webstore/detail/web-developer-toolbar/deeboegbjcfnfgidliakhpapnompghji>

⁷ <https://chrome.google.com/webstore/detail/wave-evaluation-tool/jbbplnpkjmmeebjipijfedlgcdilcofh>

⁸ <http://ewj.blindfriendly.cz/>

⁹ <http://ewn.blindfriendly.cz/>

■ Zvětšovací program

Pro otestování přístupnosti webu pro uživatele, kteří používají zvětšovací programy, je dnes naprosto dostačující Lupa ve Windows 10.

■ Klávesnice

Protože řada požadavků na přístupnost je spjata s přístupností z klávesnice, naprosto nezbytným nástrojem pro testování přístupnosti pak je běžná klávesnice. Tu lze tedy bez nadsázky prohlásit za nejdostupnější a nejlevnější nástroj k testování přístupnosti.

Nástroje samy o sobě nám samozřejmě kvalitní výstupy z testování nezaručí, důležité jsou i know-how a kompetence testera. Jako výchozí materiál k prostudování doporučuji příručku *Přístupné webové stránky*¹⁰ a také doporučení WCAG 2.1 (např. přečtením článku *Web Content Accessibility Guidelines (WCAG): seznamte se, prosím!*¹¹).

Připomeňme si také to, co už jsme podrobněji rozebrali v minulém článku – automatické validátory lze s úspěchem použít k usnadnění práce a odhalení těch problematických oblastí, které tímto způsobem odhalit lze. Ale spolehnout se pouze na jejich výstupy by nebylo moudré.

Ukázka možností nastavení rozšíření Focus Indicator

¹⁰ <https://prirucky.ipk.nkp.cz/pristupnost/start>

¹¹ <https://poslepu.cz/web-content-accessibility-guidelines-wcag-seznamte-se-prosim/>

Jak na jednoduchý audit přístupnosti

První věc, kterou je vhodné zkontrolovat, je **přístupnost a ovladatelnost prvků z klávesnice**. Klávesnice je nejdostupnější nástroj pro testování přístupnosti webu, protože i přes čím dál větší zastoupení mobilních zařízení se stále jedná o primární vstupní zařízení a každý uživatel ji má po ruce.

Cílem **vyzkoušení jednoduché navigace po webu pomocí screen readeru** je provést základní otestování, zda na uživatele screen readeru nečeká na webové stránce nějaká past, znemožňující mu práci s ní – tedy zda grafické prvky mají alternativní textové popisky, prvky, které slouží k interakci s uživatelem (tlačítka, rozbalovací seznamy atd.), je možné obsloužit či zda dynamicky zobrazený obsah získá focus.

Správné **strukturování webové stránky korektně vyznačenými nadpisy a oblastmi stránek** pomáhá uživatelům screen readerů v porozumění tomu, jak je webová stránka rozvržena. Umožňuje jim také efektivní práci s webem a nabízí možnost rychle se přesunout právě na tu část stránky, kterou potřebují. Dobře vytvořenou strukturu stránky si můžeme představit jako obsah knihy podobně, jako z obsahu získáme představu o názvech kapitol, a díky vazbě název kapitoly-číslo stránky se můžeme rychle v knize přesunout tam, kam potřebujeme, stejnou službu udělá uživateli screen readeru nadpisová osnova a oblasti stránky.

U jednotlivých prvků na stránce musí být zajištěn **dostatečný barevný kontrast** mezi popředím a pozadím tak, aby prezentované informace byly dobře čitelné.

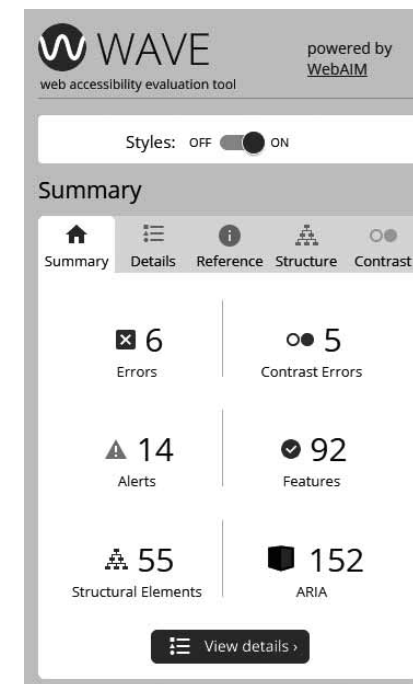
Ukázka rozhraní rozšíření Web Developer Toolbar

Bližší informace o testování jednotlivých oblastí včetně praktických videoukázek postupů (které potřebné postupy demonstrují lépe než psaný text) lze najít v následujících článcích:

- *Jak na jednoduchý audit přístupnosti – otestujte si bezbariérovost svého webu*¹²;
- *Informační technologie v knihovnách 2020: webinář o přístupnosti webu*¹³.

Otázky, na které je dobré během testování najít odpovědi:

- Pokud procházím stránku z klávesnice (pomocí klávesy Tab), procházím ji ve smysluplném pořadí a dostanu se na všechny ovládací prvky na stránce?
- Je prvek, který získá focus, dostatečně zvýrazněn?
- Nejsou na stránce nějaké prvky mimo viditelnou oblast, na které bych se neměl při průchodu stránky z klávesnice dostat, ale přesto se na ně dostanu?
- Mohu projít stránku pomocí odečítače obrazovky, aniž bych někde uvízl, tj. dostal se z klávesnice na prvek, z něhož bych nemohl odejít?
- Mají všechny grafické prvky, které nesou významovou informaci, definován smysluplný alternativní textový popisek?
- Jsou custom controls (prvky stránky, vytvořené na míru) přístupné a ovladatelné i pomocí odečítače obrazovky?
- Je uživatel na stránce upozorněn, když se tam objeví nový obsah?
- Má stránka definovanou smysluplnou nadpisovou osnovu?

Ukázka výstupu nástroje WAVE

- Je stránka vhodně strukturována pomocí oblastí stránky?
- Je barva textu dostatečně kontrastní oproti barvě pozadí?
- Má text ve výchozím nastavení dostatečnou velikost a je dobře čitelný?
- Jsou odkazy v textu dostatečně (ideálně ne pouze barvou) odlišeny od okolního textu?

Závěrem

To, že jsou na webu nějaké bariéry, je naprosto normální (a upřímně – bylo by velmi překvapivé, kdyby tam žádné nebyly). Nic jako stoprocentně přístupný web totiž neexistuje.

Začněte třeba tím, že si podle informací v tomto článku a z něj odkazovaných materiálů otestujete svůj web a zjistíte, kde se na něm vyskytují možné bariéry z pohledu přístupnosti. A ty se pokuste postupně začít zmírňovat a odstraňovat. Často stačí málo – hlavně je třeba začít.

RADEK PAVLIČEK | pavlicek@teiresias.muni.cz

¹² <https://poslepu.cz/jak-na-jednoduchy-audit-pristupnosti-otestujte-si-bezbarierovost-sveho-webu/>

¹³ <https://poslepu.cz/informacni-technologie-v-knihovnach-2020-webinar-o-pristupnosti-webu/>

Samoobslužné výpůjčky notebooků v knihovně

(zkušenosti z provozu)

S postupujícím vývojem rolí, které knihovny ve společnosti zastávají, dochází i k vývoji tradičních výpůjčních služeb. Již se neomezují pouze na půjčování dokumentů, ale rozšiřují se také na půjčování věcí, jimiž může být i elektronika. Cílem tohoto článku je sdílení zkušeností s provozem a přiblížení některých specifických problémů, které bylo potřeba vyřešit při zavádění a provozování zcela nové služby, která dosud neměla v ČR obdobu – půjčování notebooků. Příspěvek navazuje na předchozí text ve *Čtenáři* (č. 2/2021, s. 57–59).

Koncipování služby

V předchozím textu jsme se zabývali víceméně technickými aspekty a parametry systému pro samoobslužnou výpůjčku notebooků. Druhou a neméně důležitou stránkou věci je koncepce samotné služby z knihovnického pohledu a návrh pravidel, která budou dobře zapadat do rámce stanoveného knihovním řádem. Jinými slovy: jak dlouho bude výpůjčka trvat, zda bude možno ji prodloužit, jaká má být výše zpožděného atp. V našem případě jsme výpůjčku notebooků koncipovali jako absenční na 14 dní s možností jednoho prodloužení. Požadavek na absenční způsob půjčování se nakonec ukázal jako jeden z nečekaných problémů, které bylo potřeba vyřešit. Podle vyjádření výrobce se totiž všechny dosavadní instalace jejich systému provozovaly v režimu krátkodobé prezenční výpůjčky: uživatel si v knihovně vypůjčí notebook, několik hodin na něm pracuje a ještě tentýž den před odchodem z knihovny zařízení zase vrátí do systému.

Půjčování notebooků v absenčním režimu z pohledu samoobslužného systému nic v cestě nestálo, bylo však potřeba dorešit dva významné body: jakým způsobem knihovna zajistí čištění uživatelských dat po vrácení notebooku a jakým způsobem zajistit výpůjčku nabíjecích adaptérů a ochranných obalů. Zatímco čištění uživatelských dat lze u prezenční výpůjčky vyřešit jed-

noduchými programy typu Deep Freeze, které spolu s vypnutím počítače zajistí kompletní vymazání dat nebo obnovu celého operačního systému do výchozího stavu, u absenčních výpůjček toto řešení není možné použít. Předpokládá se, že uživatel po dobu trvání své výpůjčky počítač několikrát vypne, a nebylo by žádoucí, aby přišel o svá data při každém vypnutí. K vymazání dat by mělo dojít teprve poté, co uživatel notebook vrátí a skončí mu výpůjčka. Podobně je to i s nabíjecím adaptérem a obaly. Ani jedno není pro krátkodobou prezenční výpůjčku v prostorách knihovny nutné, avšak při výpůjčce absenční je to naopak nezbytné. S oběma problémy jsme si v našem případě dokázali nakonec uspokojivě poradit a jejich řešení najdete dále v textu.

Dalším parametrem služby bylo vymezení skupiny uživatelů, pro kterou má být dostupná, v našem případě jde o studenty naší fakulty, výpůjčka naopak nemá být dostupná uživatelům z řad veřejnosti. V neposlední řadě bylo taktéž nutné vymyslet a z právního pohledu dobře zajistit řešení eventuálního poškození notebooku, jeho odcizení v době výpůjčky, podmínky a způsoby případné kompenzace vzniklých škod. Výpůjčka notebooku je natolik specifická a potenciálně škody jsou vzhledem k vysoké pořizovací ceně řádově vyšší než například u ztráty vypůjčené

Foto: Klára Rösslerová

knihy. Tyto aspekty jsme důkladně diskutovali s právním oddělením fakulty, které nám doporučilo, aby se pro využívání služby s uživateli uzavírala samostatná smlouva, ve které budou všechny výše uvedené body jasně uvedeny. Bez uzavření smlouvy o výpůjčce nemá uživatel ke službě přístup. Její nedílnou součástí je uvedení podmínek, při jejichž porušení přichází uživatel o právo nadále službu využívat.

Zkušenosti ze zavádění služby a provozování systému

Před uvedením systému do provozu bylo potřeba vyřešit dva problémy, které vycházely z dosud nevyzkoušené koncepce absenční výpůjčky notebooků – půjčování ochranného obalu a nabíjecího adaptéru a automatizované čištění uživatelských dat po vrácení notebooku do systému. Protože pořízený systém nebyl žádným způsobem připraven na možnost půjčovat samostatně uživatelům nabíječku či obaly, využíváme k tomu účelu výpůjční protokol knihovny. Rozhodně-li se tedy uživatel odnést si notebook domů, před odchodem se zastaví u výpůjčního pultu, kde mu knihovník na konto načte a vypůjčí nabíječku a obal ručně. Tím se sice do jisté míry oslabuje

jeden z hlavních přínosů celého systému, tzn. plná automatizace procesu půjčování a vrácení, nicméně po zpracování obalů a nabíječek do knihovního systému, tj. jejich evidenci a opatření RFID štítkem či čárovým kódem není ruční půjčování těchto věcí pro knihovnu nijak zvlášť zatěžující ani zdržující.

Naopak problém automatizovaného mazání uživatelských dat se ukázal jako značně složitější; na trhu se totiž nenacházelo již existující softwarové řešení, které by umožňovalo splnit podmínku smazání uživatelských dat teprve ve chvíli, kdy se notebook vrátí do systému. Po konzultacích s oddělením Laboratoře výpočetní techniky FF UK (dále LVT) jsme tedy dospěli k závěru, že vhodné softwarové řešení bude muset být navrženo a vyvinuto na míru. Ve spolupráci s LVT byly navrženy parametry takového programu a byl vybrán externí vývojář, kterému byl vývoj programu zadán. Celý proces navržení řešení, výběr řešitele, vývoj a testování zabraly nakonec několik měsíců. Výsledkem však bylo řešení, které ve výsledku funguje tak, jak jsme potřebovali – na všechny půjčované notebooky byl distribuován program, díky němuž je možné automaticky rozpoznat notebook vrácený a přes

noc automaticky spustit na vráceném notebooku úplnou obnovu systémového profilu, přičemž dojde k vyčištění všech dat, která uživatel na notebooku za dobu své výpůjčky zanechal.

Notebook – předmět výpůjčky

Úkolem navrhnout vhodná zařízení pro samoobslužnou výpůjčku bylo opět pověřeno oddělení LVT. Výsledkem bylo sestavení specifikací, na základě kterých fakulta v rámci veřejného výběrového řízení pořídila 80 notebooků Dell Latitude 7490, jejichž hardwarová konfigurace byla částečně upravena na míru požadovaným nárokům. Uvedme alespoň základní parametry: půjčované notebooky mají čtyřjádrový procesor Intel Core i7 s 8GB RAM. Z pohledu softwarové výbavy je na každém notebooku instalován operační systém Microsoft Windows 10, kancelářský balík Office, Skype, nejrozšířenější webové prohlížeče, klient VPN, program na práci s komprimáčními formáty 7zip a sada předinstalovaného základního kancelářského softwaru se svobodnou licencí pro sledování videa, prohlížení obrázků atd.

Tato základní programová výbava se posléze v provozu ukázala jako dostatečná, neboť uživatelských dotazů na možnost dodatečné instalace dalšího software přišlo za zhruba půldruhého roku provozu pouze několik. V případě, že uživatel v době své výpůjčky potřebuje na půjčeném notebooku použít software, který předinstalovaný není, existují dvě možnosti. Jedná-li se o tzv. svobodný software s možností instalace do systémového profilu nebo je-li program k dispozici k přímému spuštění v archivačním formátu ZIP, uživatel si může pohodlně software doinstalovat sám. Poté, co se notebook vrátí zpět do systému, opět proběhne obnova systémového profilu a veškerý uživatelem doplněný software se vymaže. V případě, že program do profilu není možné nainstalovat, nebo pokud není k dispozici ve formátu ZIP, knihovna pouze sbírá podněty od uživatelů. Ukáže-li se, že o nějaký konkrétní software má zájem větší množství uživatelů a nic tomu nebrání, může být tento software doinstalován dodatečně při některé z periodických údržeb v budoucnu.

Zkušenosti s provozem služby

Po překonání výše uvedených technických problémů, které bylo potřeba vyřešit, se nám poda-

řilo uvést službu do plného funkčního provozu v červnu roku 2019. Její využívání mělo pozvolný nástup, do kterého se zákonitě promítly letní prázdniny a letní uzavírky knihovny. Znatelnější zájem o službu jsme pozorovali zejména v říjnu 2019, tedy se začátkem nového akademického roku. Služba se mezi uživateli postupně etablovala, stala se relativně oblíbenou, s neustále narůstajícím počtem výpůjček. K dalšímu pozorovatelnému nárůstu zájmu o ni pak došlo v období uvolnění mezi tzv. první a druhou vlnou epidemie koronaviru v ČR, což může mít spojitost s tím, že se už před zahájením nového akademického roku otevřeně spekulovalo, že bude výuka zahájena v distanční formě. K tomu nakonec opravdu došlo a ti prozíravější ze čtenářů tak mohli být i díky výpůjčce knihovního notebooku lépe připraveni na podzimní distanční výuku.

Na rozdíl od složitějšího zavádění do provozu nepřináší samotný provoz naštěstí už téměř žádné nečekané komplikace či technické potíže. Za celou dobu provozu jsme museli kontaktovat servisní podporu výrobce systému zhruba v deseti případech. Pokaždě šlo o drobnosti (například drobné úpravy v chování systému nebo uživatelském rozhraní), které výrobce vyřešil prakticky okamžitě připojením k systému přes vzdálenou plochu programem TeamViewer. Téměř ve všech případech jsme si vystačili s komunikací s podporou přes e-mail, ve dvou případech pak probíhala komunikace telefonicky. Zařízení systému pro samoobslužnou výpůjčku tedy naštěstí negeneruje knihovně mnoho práce navíc.

Ani v případě půjčovaných notebooků jsme dosud nemuseli řešit žádné vážnější technické potíže, se kterými by si neporadili kolegové z oddělení LVT. V několika případech jsme řešili vadnou baterii (vyřešeno záruční či pozáruční výměnou), několik uživatelů si stěžovalo na špatně fungující klávesnici (problém sledujeme, v případě nutnosti se bude řešit vyčištěním či výměnou klávesnice). Dalším problémem, který jsme odhalili až díky provozu, byly situace, kdy si uživatelé propojili zapůjčený notebook se svým soukromým Microsoft účtem. Pokud k tomu došlo, nefungovala korektně obnova systémového profilu a vyčištění uživatelských dat po vrácení notebooku. Problém byl následně vyřešen úpra-

vou v konfiguraci OS Windows 10 a aktualizací programu na obnovu profilů.

Dosud jsme naštěstí nemuseli řešit ztrátu či odcizení půjčeného notebooku či jeho poškození. Ve dvou případech jsme přikročili k ukončení smlouvy o výpůjčce, a tím k faktickému odejmutí práva využívat službu; v jednom případě uživatel v rozporu se smluvními podmínkami zasáhl do konfigurace notebooku úpravami v BIOS počítače, ve druhém případě jiný uživatel vrátil notebook do systému v silně znečištěném stavu, čímž také porušil smluvní podmínku starat se o vypůjčené zařízení s náležitou péčí.

Zhodnocení dosavadního provozu, doporučení pro knihovny

Za necelé dva roky od uvedení do provozu se služba samoobslužné výpůjčky postupně dobře zavedla mezi uživateli naší knihovny a zájem o výpůjčku neustále narůstá. Díky vhodné dimenzované kapacitě systému dokáže knihovna 80 půjčovanými notebooky zatím bez problému uspokojovat poptávku uživatelů. V době vzniku tohoto článku byla zhruba polovina půjčovaných notebooků v oběhu, načtena na čtenářských kotech.

Jednou z důležitých vlastností použitého řešení je jeho škálovatelnost, díky které je možné v případě potřeby do budoucna kapacitu systému rozšířit. A naopak – škálovatelnost systému zároveň znamená, že pokud by o samoobslužnou výpůjčku měla zájem jiná, například menší veřejná knihovna, může systém provozovat ve výrazně nižší kapacitě, čímž by se zákonitě snížily i pořizovací náklady za systém a notebooky. Kromě výše popsaného složitějšího uvádění do provozu jsme se dosud nesetkali s žádnými významnými technickými překážkami. Služba i technologické řešení fungují dobře, údržba systému nevytváří mnoho práce navíc a přínosy nové služby pro uživatele knihovny převažují nad popsányými dílčími problémy. Za největší přínosy nové služby lze označit dostupnost moderní a univerzálně použitelné technologie komukoliv, bez ohledu na jeho socioekonomickou situaci, usnadnění přístupu k elektronickým zdrojům a zejména v době koronavirových omezení možnost širšího zapojení studentů fakulty do distanční výuky.

Knihovnám, které uvažují o možnosti zavedení služby výpůjčky notebooků, lze samoobslužné řešení jednoznačně doporučit. Automatizuje nejen proces výpůjčky a vrácení, ale zároveň řeší i problematiku uskladnění, fyzického zabezpečení i nutnosti periodické aktualizace a údržby uložených notebooků. Provoz služby výpůjčky notebooků ve větším rozsahu, tj. například půjčování 20 a více notebooků, by byl bez této automatizace velmi náročný časově i organizačně, neefektivní a těžko uskutečnitelný. Nezbytným předpokladem je však kvalitní spolupráce a dobrá komunikace s odděleními, která knihovnám zajišťují IT podporu, bez čehož bychom se sami při nasazování služby stěží mohli obejít. Velkou pozornost je taktéž potřeba věnovat definování cílů, vlastností a parametrů, které knihovna od nové služby očekává. Na tomto základě lze sestavit požadované specifikace a podle nich najít vhodné řešení. Zatím na trhu neexistuje český výrobce, bude tedy pravděpodobně nutné nejen vybrat vhodného zahraničního výrobce, ale také najít i vhodného českého dodavatele, anebo komunikovat s vybraným zahraničním výrobcem přímo.

Kromě důkladného výběru řešení samoobslužné výpůjčky je nutné věnovat pozornost i výběru samotného předmětu výpůjčky, tj. notebooků. V jejich případě lze jednoznačně doporučit na zařízeních nešetřit, nepořizovat pouze dostatečující, a už vůbec ne levné modely, a to z jednoduchého důvodu – čím lepší a výkonnější technické parametry budou, tím déle udrží notebooky „krok s dobou“ a nebude nutné je brzy velmi nákladně vyměňovat, protože přestanou být použitelné z důvodu zastarání. Důležitým parametrem je i dílenské zpracování a použité materiály konstrukce, neboť se, bohužel, nedá očekávat, že všichni uživatelé budou s půjčeným notebookem zacházet jako v rukavičkách. Vzhledem k tomu, jak značně nákladnou investicí je zavedení samoobslužné výpůjčky včetně pořízení notebooků, je vhodné a dokonce možná nezbytné využít k financování některý z dostupných dotačních titulů, které mají veřejné i univerzitní knihovny k dispozici.

TOMÁŠ VEJVODA | Tomas.Vejvoda@ff.cuni.cz

Knihovna, která vidí a slyší, co je potřeba

Obec Litobratřice v Jihomoravském kraji se 471 obyvateli se může pyšnit moderně vybavenou místní knihovnou, která se nachází v historické budově bývalé školy z roku 1884. Budova nabízí krásné zrekonstruované prostory knihovny, učebny, konferenční místnosti a tělocvičny, které lákají k využití (viz obr. na protější straně).

Knihovna představuje výrazný článek života obce s důrazem na podporu pospolitosti místní komunity, s pozitivním vlivem na nejmenší čtenáře i jejich rodiče, s pochopením a pomocí pro nejstarší čtenáře. Nechceme být knihovnou, která nevidí, neslyší a dělá jen práci nutnou k existenci. Snažíme se lidem ukázat další možnou formu kulturního života prostřednictvím našich akcí. Dostupné prostředky a pracovní síly se snažíme maximálně využít k prospěchu naší komunity. Pak už je jen na lidech, zda si nás všimnou, podpoří a budou využívat možnosti, které nabízíme. Postoj zřizovatele k našim aktivitám je velmi pozitivní ve všech ohledech včetně podpory a dostatku finančních prostředků, abychom měli občanům co nabídnout.

Zaměření na děti

Na vesnici se opravdu všichni známe a vidíme si téměř do talíře, což je velkou výhodou, ale samozřejmě ne vždy. S blízkými lidskými kontakty, které v obci máme, souvisí výběr hlavní cílové skupiny pro pořádání kulturně vzdělávacích aktivit. Uspořádali jsme mnoho akcí, než jsme zjistili, jakým směrem se vydat, aby měly smysl. Spokojenost obou stran je opravdu důležitá. Není významnější motivace než spokojený účastník, zažili jsme také zklamání z nízké účasti. Těžko se překonává skutečnost, že tým knihovny několik dní připravuje akci, na niž dorazí jen hrstka lidí, ale nevzdali jsme to. Nasloucháme našim fanouškům a snažíme se jim co nejvíc vyhovět. S nápadem zaměřit se na děti knihovna nabrala správný směr. Nepoznala jsem vděčnější návštěvníky!

Projekt Knihovna dětem

Prvním podnětem bylo uspořádání dílniček pro Mateřskou školu Litobratřice v době výuky. Byl to taktický tah. Nehrozila nízká účast, děti dorazily a zářily jim oči z nepoznaného. Staly se pro nás silným impulzem. Z příprav jsme sice byly absolutně vyřízené, ale pak šťastné, protože se děti náramně bavily, řádily, vyráběly a na závěr dostaly malý dáreček, ze kterého měly další radost. Kruh se uzavřel, když přišly pozitivní zprávy a poděkování od rodičů. Už se nedalo přestat! Přišly další dílničky pro mateřskou školu, další nesutečná energie od těch malých rošťáků. A zároveň vznikl celoroční projekt *Knihovna dětem*. Jeho smyslem bylo stát se přidanou hodnotou výuky mateřské školy. Podle plánu měly děti jednou za měsíc docházet na program v knihovně. Střídali jsme kreativní tvoření a výuku zaměřenou na dovednosti potřebné k zápisu do základní školy. Protože nejsme instituce ryze pedagogická, přistupujeme k těmto aktivitám spíše jako rodiče, kteří chtějí své děti naučit potřebnému základu jednoduchou formou, ale vždy s vazbou na knihu.

Pro představu uvádím témata tohoto projektu:

- V lednu jsme se s dětmi zúčastnili celorepublikového Sčítání ptáků na krmítkách, doprovázeného přednáškou o ptácích a jejich krmení.
- Knihovna zakoupila od nakladatelství Brašna a doručila dětem do školky omalovánky na procvičování názvů dnů v týdnu. Na to navázala přednáška o ročních obdobích, o měsících, o dnech v týdnu, doprovázená projekcí pohádek, čtením básní, hrou s chybně zařazenými předměty do jednotlivých ročních období.

- V červnu jsme pokračovali, když jsme se učili namalovat postavu a složit ji z připravených skládanek. Školáčky tvořili obraz do knihovny.
 - Pokračovali jsme pohybovými aktivitami na téma lidské tělo. Děti byly poprvé v tělocvičně, kterou jsme pro tyto účely vybavili.
 - Poslední akcí byla beseda s ukázkou archeologických nálezů a tvoření s paní Monikou Mažárovou z Jihomoravského muzea ve Znojme (financovaná regionálním oddělením Městské knihovny Znojmo z dotace na výkon RF).
- Bohužel, kvůli epidemii jsme nemohli splnit celý program projektu, ale určitě na něj navážeme, až to bude možné.

Další aktivity pro děti

V roce 2020 jsme se zaregistrovali do projektu *S knížkou do života – Bookstart*. Obec zakoupila všem dětem do šesti let sady, které se v předvánočním čase individuálně distribuovaly. V době rozvolnění protiepidemických opatření proběhla dvě setkání maminek a dětí do tří let; s vedením obce jsme se dohodli na zřízení dětské skupinky a vytváření programu pro nejmenší děti také jednou měsíčně. Tématem prvního setkání bylo čtení pohádek, seznámení s projektem *Bookstart*, skupinové hraní a pohybové aktivity v tělocvičně. Tématem druhého setkání bylo čtení pohádek při projekci obrázků z dané knihy, zdobení připravených papírových ježků bramborovými tiskátky a skupinové hraní.

Z dalších pořádaných akcí:

- beseda se spisovatelkou Markétou Harasimovou, financovaná Městskou knihovnou Znojmo v rámci projektu MK ČR Knihovna 21. století (2018);
- dýňová stezka po obci v období Dušiček ve spolupráci se spolkem Litobratřické berušky (2019);

Foto: archiv MK Litobratřice

- přednáška pro 3. a 4. třídu dětí ZŠ Troskotovice o knihách, jejich historii a kronikách s názornou ukázkou (2020);
- exkurze do světa knihovny s promítáním a zapojením do kamínkového šilenství na Facebooku (2020);
- čtveřice ročně pořádaných kreativních dílniček pro širokou veřejnost.

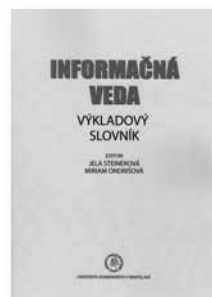
Na závěr

Vše tkví v komunikaci. Nasloucháme přáním a nápadům okolí a snažíme se vyjít vstříc. Komunikujeme speciálně s rodiči dětí MŠ v soukromé facebookové skupině. Vytvořili jsme soukromou facebookovou skupinu pro rodiče dětské skupinky. Knihovnu propagujeme na jejich webových stránkách i obce a na Facebooku knihovny, dále na obecní vývěsní tabuli.

Práce naší knihovny nezávisí pouze na jejích pracovnicích, i když pravý knihovník je srdcem i plícemi své knihovny. Alespoň tak je tomu u nás. Tradice, kterou nám předala zesnulá kolegyně Marie Roláková, pokračuje a doufáme, že ji budeme předávat dále. Spolupracujeme s dalšími pomocníky. Můžeme se spolehnout na plnou podporu a finanční přízeň obecního zastupitelstva, dále také na podporu a potřebné rady Městské knihovny Znojmo, ochotu ke spolupráci místních škol a spolku Litobratřické berušky. Dále sem patří naši čtenáři a další fanoušci, kteří se účastní našich akcí a podporují nás. Představují všechny dílky skládačky, které nám pomohly k nominaci na státní cenu Knihovna roku 2020 za Jihomoravský kraj na pozici základní knihovna a k získání ocenění od SKIP *za krásně zrekonstruované prostory knihovny s potenciálem pro další rozvoj komunitních aktivit a nápaditou práci s nejmenšími čtenáři*. Nezbývá než všem poděkovat.

ELIŠKA ZICHOVÁ | eliska.zichova@seznam.cz

Výkladový slovník pro informační vědu a moderní knihovnictví

STEINEROVÁ, Jela, ed. a MIRIAM ONDRIŠOVÁ, ed. *Informačná veda: výkladový slovník*. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2020. 278 s. ISBN 978-80-223-4866-9

Výkladový slovník v tištěné podobě vytvořili kolegyňe a kolegové Katedry knižniční a informační vědy na Univerzitě Komenského v Bratislavě. Je po více letech zásluhou aktivitou v oblasti rozvoje terminologie informační vědy a knihovnictví. To je velmi dobrá zpráva pro tento obor na Slovensku i v České republice. V současnosti jsou v této oblasti sice kvalitní zdroje, ale výkladový slovník k řadě současných nebo staronových témat informační vědy neustále „jakoby chybí“, tj. vždy je potřeba takového díla. Zvláště pokud je kvalitně a odpovědně a hlavně redakčně a encyklopedicky zpracované. To dílo slovenských autorů splňuje.

Když mírně odbočím od právě recenzovaného díla, tak osobně vysoce cením například aktivitu Národní knihovny ČR (NK ČR) a její *České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy*, což je oborová výkladová databáze vysvětlující významy odborných termínů z oblasti knihovnictví, informační vědy a souvisejících vědních disciplín, a zároveň je překladovou databází uvádějící anglické ekvivalenty jednotlivých českých termínů. Dnes díky profesionálnímu přístupu ze strany lidí a spolupracovníků Knihovnického institutu NK ČR je propojována „relativně ověřitelně“ na „wiki“ systémy. Tato zmínka sice nesouvisí s recenzovaným dílem přímo, ale s průběžným zachycováním terminologie našeho oboru již ano, a proto ji uvádím do širšího kontextu. A navíc jsem subjektivně i objektivně nakloněn takovým zásluhným projektům v těchto oblastech.

Slovník slovenských kolegů nezávisle navazuje na terminologický a výkladový slovník informační vědy, který vyšel před lety rovněž na Slovensku s „krycím“ názvem *Informačná výchova* (hlavními autory a editory byli Dušan Katuščák, Petra Matthaedisová, Marta Nováková) ve slovenském pedagogickém nakladatelství, a to v roce 1998, a byl vydán v rámci slovníků určených pro pedagogické vědy, proto i jeho méně netradiční název.

Informační věda a knihovnictví jsou historicky spojené národy, které se nejen aktuálními teoretickými a praktickými tématy, ale právě i terminologicky nejen doplňují, ale vzájemně i inspirují a mírně soutěživě popohánějí. A knihovnictví je pak zejména praktickou a aplikační sférou, jakýmsi „hřištěm“ či „pískovištěm“ pro řadu oblastí, které zkoumá *informační věda*, je součástí informační vědy. Ve světě se nejčastěji používá terminologické a zažité sousloví *library and information science (LIS)*, někdy *information and library science*, a pokud zdůrazňujeme jenom samotné knihovnictví, tak *library science*. Z hlediska vazeb na trendy posledních několika desetiletí, rovněž tedy ve vazbě na počítačovou vědu a nejen obecně inforatické obory, se používá stále aktuální a zároveň již tradiční „zkrácený termín“ *information science*. Používá se také někdy (podle osobního názoru je to příjemně polemické a na úplně jinou diskuzi mimo tento příspěvek) termín *information sciences*, tedy množné číslo – *informační vědy*. Osobně, subjektivně, argumentačně se k tomu moc ne-

kloním, i když diskuzně to přežiji. A naštěstí to není ani předmětem právě posuzovaného skvělého výkladového slovníku, resp. je velmi pěkně a výstižně zpracováno heslo *informačná veda* a neřeší se její lingvistické množné číslo, ale pěkně definovaný obsah pojmu s odkazem na relevantní literaturu a autory.

Daný výkladový slovník najde využití v informační vědě a knihovnictví na Slovensku a v České republice, a to lidmi v praxi a samozřejmě v akademických a vzdělávacích kruzích. Svým způsobem v něm lze spatřovat i podporu vzdělávání pokročilých uživatelů, kteří se o svět informací zajímají detailněji nebo s ním přicházejí do kontaktu často v rámci pokročilé práce s informačními prameny, např. obecně studenti, doktorandi, vědecktí pracovníci, tvůrci a správci informačních systémů vědeckých informací. Přestože jde o dílo, které může působit, že bude sloužit převážně lidem v knihovnicko-informační sféře, domnívám se coby recenzent, že je relevantní i pro vzdělávací proces v rámci pokročilejší *informační gramotnosti*. Zároveň lze na tomto slovníku ocenit, že je nejen odborný, aktuálně poučný, ale zároveň čtivý, a tím využitelný

ve vzdělávacích záměrech například knihoven v oblasti neformálního vzdělávání.

Do slovníku zařazené termíny odrážejí podle mého soudu jakousi současnou pomyslnou mapu informační vědy a souvisejících oblastí. Lze toho využít mj. i pro způsob přemýšlení nad tímto oborem. Jde o slovník, který si neklade za cíl být úplný, je výběrový, ale celkem podchycuje současné základní dění v oboru.

Slovník obsahuje 100 hesel. Hesla a vysvětlení jsou zde zejména pro teorii informační vědy, organizaci poznání, informační průzkum, informační chování, informační architekturu, informační zdroje, informační gramotnost, informační služby nebo bibliometrii. Autorizovaná hesla jsou uspořádána abecedně a každé heslo drží strukturu: termín, jazykový ekvivalent slovenského termínu v anglickém jazyce, vlastní výklad, odkazy na zdroje a jméno autora výkladu termínu.

Autoři hesel doplněných základní literaturou a editoři-sestavovatelé slovníku odvedli dobrou práci a přispívají k rozvoji aktuální terminologie oboru *informační věda* v jeho mezioborových souvislostech.

RICHARD PAPÍK | rpapik@cuni.cz

Aktuality

Digitální knihovny zůstávají nadále otevřené

Nouzový stav výrazně omezil služby knihoven spjaté s fyzickým přístupem uživatelů k fondům. Knihovny byly zcela uzavřeny nebo nabízely výpůjční služby a provoz studoven s řadou omezení. To obrátilo pozornost knihoven i jejich uživatelů k rozvoji a využívání digitálních služeb. Díky vyjednávání NK ČR s kolektivními správci autorských práv DILIA a OOA-S a se Svazem českých knihkupců a nakladatelů (SČKN) se podařilo uzavřít mimořádné krátkodobé kolektivní smlouvy, které umožnily úplné otevření digitálních knihoven, zahrnující **autorsky chráněná díla dostupná na trhu**. Smlouvy byly uzavřeny jako bezúplatné a vztahovaly se na všechna díla chráněná autorským zákonem včetně nejnovější literatury. Přístup byl zajištěn pro vysokoškolské studenty a pedagogy a vědecké pracovníky. Vedle Národní digitální knihovny (NDK) byly otevřeny i další digitální knihovny: MZK v Brně, KAV ČR, NTK, UK, MKP aj. Celkem je dostupných přibližně 250 000 jednotek starší i novodobé vydavatelské produkce. O služby byl mimořádný zájem; využití NDK v období nouzového stavu je až 16krát intenzivnější než běžně. V době pandemie se jedná o nenahraditelný zdroj, bez kterého by se vzdělávání a výzkum neobešly. Nyní je do systému zaregistrováno 138 institucí a jejich uživatelů, zejména vysokých škol a vědeckých ústavů. Bezplatné zpřístupnění digitalizovaných knih dostupných na knižním trhu zasahuje do ekonomických zájmů nakladatelů. Dohodu mezi ministrem kultury a předsedou SČKN podpořili vicepremiér a ministr průmyslu a obchodu Havlíček i vicepremiérka a ministryně financí Schillerová. Díky této dohodě budou digitální knihovny otevřeny až do 30. 6. 2021 a nakladatelé získají náhradní odměnu ve výši cca 80 mil. korun.

VÍT RICHTER | Vit.Richter@nkp.cz

Knihovna v obci

ŠEDÁ, Marie, Vít RICHTER a Lenka DOSTÁLOVÁ.

Knihovna v obci: příručka pro starosty a zastupitele.

Praha: Národní knihovna České republiky –

Knihovnický institut, 2020. 42 s. ISBN 978-80-7050-729-2

Dostupné také z: https://ipk.nkp.cz/docs/knihovna-v-obci_prirucka-pro-starosty.pdf.

Koncem roku 2020 vydal Knihovnický institut Národní knihovny ČR ve spolupráci s Ministerstvem kultury příručku s názvem **Knihovna v obci**.¹ Jde o další z řady metodických materiálů, který je tentokrát prioritně určen starostům, místostarostům i zastupitelům obcí, ale také architektům, projektovým designérům a všem, kteří se zabývají podporou kulturního a společenského života obce. Samozřejmě jej může využít i široká knihovnická veřejnost. Grafická podoba příručky navazuje na již známé publikace věnující se standardům a věříme, že si mezi nimi najde své místo.

Vydání příručky je reakcí na nepříliš vysokou informovanost představitelů obcí o tom, jaké místo může zastávat knihovna ve městě či v obci, jaké má potřeby a co je pro její fungování podstatné. Veřejné knihovny existují na celém světě a jsou často považovány za důležitou součást vzdělávání a gramotnosti populace.

Úvodní kapitola *Veřejná knihovna v digitální době* uvádí čtenáře do problematiky knihoven s důrazem na rozvoj informačních technologií i proměny knihovnických služeb. Upozorňuje na *Koncepci rozvoje knihoven v ČR na léta 2021–2027 (s výhledem do roku 2030)* a na její tři základní pilíře.

Příručka se dále zabývá informacemi, které se týkají zřizování, provozování a rozvoje veřejné knihovny, přináší základní informace o proměnách tradiční role knihoven, jejich přerodu na kulturní, komunitní a vzdělávací místa. Odpovídá na otázku, zda a jak se knihovna vyplatí, sezna-

Městská knihovna Písek

muje starosty se základní legislativou i s celou širší metodických pokynů pro dobré fungování knihovny. Když přijdou těžké časy, jsou knihovny prvním místem, kde se omezuje rozpočet. Přitom knihovny nejsou „luxusním“ zařízením obce, ale nezbytným místem pro občany.

Publikace se dotýká otázek typu: jaké prostory jsou pro knihovnu nezbytné, jaké jsou obecné i architektonické zásady pro výstavbu a rekonstrukci knihoven? Seznamuje starosty s Metodickým centrem pro výstavbu a rekonstrukci knihoven při Moravské zemské knihovně v Brně.² Ukazuje cestu, jak na typologii prostor, potřeby knihoven a funkční uspořádání. Na příkladech dobré praxe představuje čtyři zajímavé ukázky nově rekonstruovaných knihoven v různých velikostech obcí.

Nezapomíná ani **na roli knihovníka** v místě. Seznamuje starosty s tím, jaká je pracovní čin-

nost knihovníka, upozorňuje na nutnost celoživotního vzdělávání a na široké spektrum jeho práce. Dostatečné personální zajištění je nezbytné pro dobré fungování knihovny. Bohužel častým (a dá se říci negativním) jevem zejména v menších knihovnách je kumulace práce knihovníka – například vedení obecní kroniky, vydávání zpravodaje obce, účast na místních akcích, prodej vstupenek, průvodcovské služby a další. Přitom zřizovatelé/provozovatelé knihoven často ani netuší, co vše knihovnická práce obnáší a jaká je její časová náročnost. Na rozdíl od jiných profesí nemají knihovníci volné dny na osobní rozvoj a vzdělání – vše musí zvládnout v rámci běžného provozu knihovny.

Práce s různými věkovými skupinami klade na knihovníky vysoké požadavky: od aktivit pro nově narozené děti, předškoláky a školní děti přes teenagery až po dospělé uživatele. Pro starší generaci je knihovna místem pro zážitky, setkávání i vzdělávání, kde mohou komunikovat s lidmi různého věku. Knihovny poskytují společenský prostor a aktivity dětem, rodičům i prarodičům, pomáhají budovat vztahy.

Městská knihovna Český Těšín

Náročnost knihovnické práce je vysoká, ale platové ohodnocení tomu ne vždy odpovídá. Proto se příručka *Knihovny v obci* věnuje i katalogu prací a zařazení knihovníka do platových tříd.

Kapitola *Dotační programy na podporu knihoven* ukazuje starostům systematickou podporu z dotací nejen na výkon regionálních funkcí, ale také z programů Ministerstva kultury. Ukazuje na potřebu zapojení knihovny do MAS a MAP a na roli knihoven v oblasti neformálního a zájmového vzdělávání, na získávání finančních prostředků z národních programů metodou LEADER.

Společenský význam knihoven podtrhuje kapitola *Oceňování knihoven – propojení soutěže*

Vesnice roku a Knihovna roku, oceňování městských knihoven, dětských oddělení v soutěži Kamarádka knihovna či oblast hodnocení práce knihovnických osobností (Cena českých knihovníků, Medaile Z. V. Tobolky a krajská ocenění).

Městská knihovna Dobříš

Při rozvoji kulturně společenského zázemí obcí a jeho využití v územním plánování by obce neměly zapomínat, že ke kultuře patří také knihovny.

Příručka starostům připomíná **partnerskou spolupráci knihoven se spolky a sdruženími**, jako je Svaz měst a obcí, Spolek pro obnovu venkova, Sdružení místních samospráv i Národní síť zdravých měst. V neposlední řadě publikace obsahuje řadu užitečných odkazů a kontaktů. Doplnuje ji mnoho inspirativních fotografií, příkladů výborných knihoven. To vše dohromady by mělo poskytnout praktického rádce, kterého budou knihovny, obce ale i knihovnická veřejnost využívat opakovaně.

Vydání publikace *Knihovna v obci* je jednou z aktivit, kterou se Knihovnický institut Národní knihovny ČR snaží pomoci zastupitelům obcí v řádném a odpovědném výkonu této důležité funkce. Knihovna je stále se měnící organismus, reagující na společenský vývoj. Věříme, že nová příručka pomůže nejen zastupitelům obce při vykonávání zodpovědné práce pro jejich občany, ale také knihovníkům. Doufáme, že touto novou publikací přinášíme ucelené informace, které jsou pro dobrou spolupráci knihoven a obcí důležité.

Publikace vychází jak v elektronické, tak i tištěné verzi (v nákladu 6000 výtisků).

MARIE ŠEDÁ | marie.seda@nkp.cz Foto autorka

¹ Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/knihovna-v-obci_prirucka-pro-starosty.pdf.

² viz <https://mcvrk.mzk.cz/>

Když knihovník tepe verše

Knihovna města Ostravy (KMO) má to štěstí, že pod její střechou působí hned dva kolegové knihovníci a zároveň básníci a všestranně zaměřené osobnosti. Jde o Irenu Štastnou a Petra Ligockého, kteří se vám představí prostřednictvím následujícího dvojrozhovoru.

za vším hledej knihu...

Foto: archiv I. Štastné

Mgr. Irena Štastná (nar. 1978) žije v Dobroslavicích. V KMO pracuje jako vedoucí knihovnického obvodu čítajícího osm poboček. Zatím vydala básnické sbírky *Všechny tvoje smrti* (2010), *Živorodky* (2013), *Žvýkání jader* (2015), *Zámky* (2016), *Sen o třetí plíci* (2018) a společně s manželem Milanem Štastným dětskou knihu *Na mamutu* (2017). V roce 2012 byla nominována na Drážďanskou cenu lyriky, v roce 2016 na cenu Magnesia Litera v kategorii poezie. V roce 2018 jí byla udělena Moravskoslezská cena Jantar za literaturu a loni získala 1. místo v československé soutěži Básně SK/CZ.

Mgr. Petr Ligocký (nar. 1990) žije v Bohumíně. V KMO pracuje jako knihovník ve studovně a v regionálním oddělení Ústřední knihovny. Je rovněž redaktorem ostravského nakladatelství Protimlův. Své autorské texty publikoval mj. v časopisech *Host*, *Pandora*, *Protimlův* a *Texty*. V soutěži Literární cena Vladimíra Vokolky 2019 získal druhé místo. Vloni mu vyšla debutová sbírka *Diagnóza*. Věnuje se také překládání současné polské poezie. Je autorem dvou publikací o polském malíři Józefu Sowadovi (1956–1997) *Za zasłoną swiata rzeczy. O życiu i twórczości Józefa Sowady* (2020), *Talenty i pasje – Publikacja twórczości artysty Józefa Sowady* (2019).

Foto: Adéla Oparytová

Úvodem se zeptám: četli jste jako děti a navštěvovali knihovnu?

I. Š.: V knihovně v Hlučíně, kam jsem chodila, byla paní knihovnice přívětivá k zakřiveným dětkám, mezi něž jsem v jedenácti letech patřila, proto mě prostředí, které „ovládala“, začalo lákat. V kontrastu s ruchem školy tam totiž bylo ticho a „opuštěno“. Žádné jiné dítě tam dobrovolně v čase mezi třináctou a patnáctou hodinou nechodilo.

P. L.: Četl jsem od malička. Pravidelně jsem docházel do bohumínské knihovny. Knihy jsem si ale také vždy rád kupoval nebo si je přál k narozeninám a Vánocům. U nás doma to bylo, co se

čtení týká, tak napůl: já s mamkou jsme četli, taťka s bráchou ne. Pamatuji si, jak jsem hltal různé dobrodružné romány, třeba *Robinsona Crusoa*, hodně mě bavily i detektivně-dobrodružné příběhy Thomase Breziny o *Tygrí partě*. Je to trošku paradox, protože dneska už o detektivku nezavádím.

Můžete zmínit osoby nebo okolnosti, které vás v minulosti ve vztahu ke knihám, ke čtenářství nebo i v touze po vlastní tvorbě nějak zásadně ovlivnily?

I. Š.: Všechny babičky. Po obědě bylo pravidlem lehnout si na gauč, na gauči nemůžeš ležet

bez knihy, a to vnouče už je tam s tebou, tak dostane dávku i ono, protože se dožaduje hlasitého čtení, protože to samo ještě neumí. Každý učitel češtiny byl směřující, každá hodina češtiny, kde se psalo na dané téma. Šlo o to, vybrat si příběh a vzrušivě ho popsat. Hodiny slohu byly konečně něco, co mě bavilo, na rozdíl od matematiky. Strašně ráda jsem taky psala dopisy každému z rodiny. Dopisy, jejichž nedílnou součástí byly křížovky jako testy porozumění těm dopisům. Chápu, že to mohlo být obtěžující.

P. L.: Neřekl bych, že mě ke čtení někdo přivedl. Prostě jsem měl odjakživa rád příběhy jak ve vypravované, tak i v psané formě. Ve škole jsem rád psal slohovky, doma jsem ale taky pořádně něco sepsal, vytvářel jsem si třeba své komiksy. Když skončil můj oblíbený seriál *Strážci vesmíru* – to mi bylo asi osm –, tak jsem si pro sebe dopisoval jeho pokračování. Vážně jsem se psaní začal věnovat až později, během studia na vysoké škole.

Proč jste si právě poezii vybrali jako prostředek, kterým vyjadřujete své pocity a své vidění světa?

I. Š.: Protože to je krásně malá plocha, kam můžu vše vtěsnat, aby to mělo kondenzovanou podobu. Mě nikdy nebavily rozplizlosti. Poezie má na malém prostoru dobrou vypovídací hodnotu.

P. L.: Myslím, že to není otázka vědomého výběru. Skoro každý začínající spisovatel začíná nejprve s poezií. Je to logické, jde o krátkou formu, která se dá časově poměrně rychle zvládnout, tím pádem přináší i rychlé výsledky, a tudíž i rychlejší zpětnou vazbu. Podle mě se poezie skvěle hodí pro dnešní dobu, dokáže totiž sdělit hluboké myšlenky krátkou údernou formou. Osobně mám nejradši ty verše, co s člověkem dokážou pořádně praštit.

Čím pro vás byla knihovna před tím, než jste v ní začali pracovat? Chtěli jste být knihovníky?

I. Š.: Knihovna byla záchranným bodem při dojíždění do základní školy, kdy autobusy jezdily třikrát za den, a tudíž veškerou čekací dobu bylo ideální strávit někde v bezpečném prostředí. A to knihovna poskytovala. Potom za studií jsem si už uvědomila, že mi to prostředí plné knih dělá

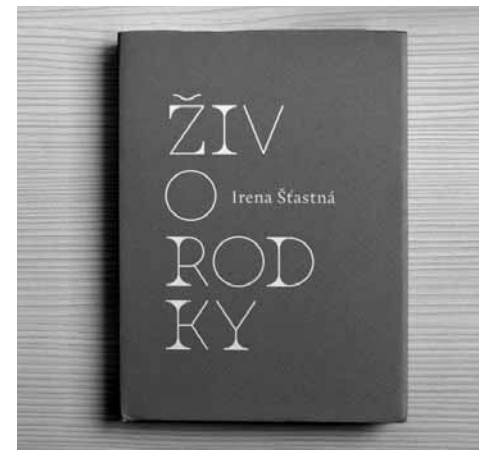

Foto: Aneta Mladějovská

dobře. Studium knihovnictví jsem si doplnila předchozí školu a přišlo mi to smysluplné.

P. L.: Stejně jako Ireně mi mezi knihami bylo vždycky dobře. O práci v knihovně jsem nikdy neuvažoval, ale to bude asi spojeno s tím, že jsem až do studia na vysoké škole vlastně nevěděl, co bych chtěl v životě dělat. Když jsem začal studovat na ostravské polonistice, měl jsem na jednu jasno, že to bude něco s literaturou a knihami. Plánoval jsem, že si udělám doktorát a třeba zůstanu na univerzitě. Postupně mi ale začalo vadit, že to, co se na vysokých školách jako literatura předkládá, je spíše taková přestálá literární konzerva. Díky spolupráci s ostravským nakladatelstvím Protimlův jsem si uvědomil, jak moc je literatura stále živá a jak se neustále rozvíjí. Propojení práce v knihovně a v nakladatelství mi proto vyhovuje, dává mi možnost být tak nějak víc v současném literárním provozu.

Foto: Aneta Mladějovská

Jak tedy knihovnu vnímáte dnes z pohledu svých pracovních pozic?

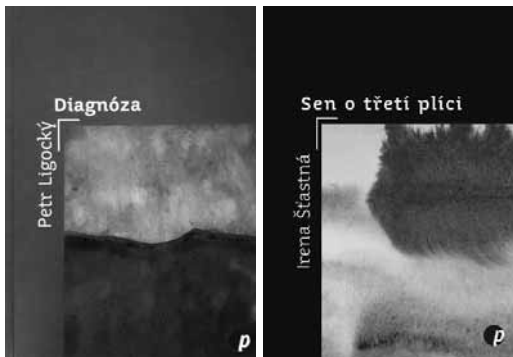
I. Š.: Můžu naprosto důvěřovat svým kolegům knihovníkům ve svěřených osmi pobočkách, kteří dělají svou práci samostatně a kvalitně, a já jsem jakýmsi prostředníkem, který jim k té práci zajišťuje potřebný servis. Zároveň cítím v knihovně určitou oblast svobody. Když si vymyslím něco, co má hlavu a patu a navíc s inovačním přesahem a s tím, aby mě to bavilo, tak to můžu v knihovně realizovat.

P. L.: Mám to podobně. Vyhovuje mi, že tady mám možnost věnovat se aktivitám, které mě baví a díky kterým mohu rozvíjet jak sebe, tak druhé. Dělán např. různé besedy, komentované literární procházky nebo píšou články o regionálních osobnostech do lokálních periodik. Největší výhodou práce v knihovně je pak to, že je člověk v kontaktu s nejnovější literaturou.

Ireno, pověz tedy více o některých projektech, které jsi ve svém knihovnickém obvodu realizovala.

I. Š.: Loni jsme absolvovali koncept tří sousedských slavností, který byl jedinečný v tom, že jsme otočili logickou strukturu. S předstihem jsme totiž oslavili to, že se sice na více než rok z důvodu rekonstrukce uzavře naše pobočka na Podroužkově ulici v Ostravě-Porubě, ale poté se zase otevře. Velmi důležité bylo zázemí z Nadace VIA. Šlo o roční vzdělávací program, který se odehrával ve čtyřech zemích s mezinárodní skupinou spolupracovníků z různých prostředí s důrazem na uskutečňování komunitních akcí, pro-

pojujících lidí v dané lokalitě. Sousedské slavnosti měly i díky know-how, získanému od Nadace VIA, výraznou odezvu veřejnosti. Strávili jsme na nich úžasný čas.

Nejnovější aktivitou je zprovoznění poeziomatu před pobočkou v Opavské ulici v Ostravě-Porubě. Poeziomat je součástí různých prvků ve veřejném prostranství před knihovnou: květinového záhonu, různých prvků pro sezení pod vzrostlými břizami. Byla radost připravit celou jeho dramaturgii. Z okna knihovny teď sledujeme, jak je stále obklopen lidmi, a z toho máme radost. Je jedinečný tým, že se ovládá klikou. Posluchač nejprve musí dvacetkrát zatočit a vyrobí tak energii k poslechu textů. Další takový poeziomat na vlastní pohon je už jenom v Paříži. Takže máme v Ostravě unikát. Celý projekt s názvem Čtete venku jsem přihlásila do participativního rozpočtu dané městské části a i díky podpoře čtenářů vyhrál. Tudiž i finance z Úřadu městského obvodu Ostrava-Poruba pokryly veškeré náklady.

Petře, přibliž i ty své aktivity a projekty v regionálním oddělení, o nichž ses už zmínil. Zatím zkušebně proběhly pro nás knihovníky v rámci oborového vzdělávání, ale až to celospolečenská situace dovolí, jistě je nabídneš i veřejnosti... A sluší se zmínit, že my knihovníci jsme tvé besedy a zejména literární procházky přijali s velkým nadšením jako originální a zajímavý způsob vzdělávání.

P. L.: Můj prvotní zájem byl popularizovat polskou literaturu, která u nás není stále jaksi doceněna. Rozjel jsem cyklus přednášek věnovaných polské literatuře, zatím proběhly dvě, první byla zaměřena na historii polské literatury obecně, což bylo těžké, jde totiž přece jen o program na několikaleté studium. Druhou besedu jsem se už

proto snažil profilovat úžeji – připravil jsem tak povídání o polské literární reportáži, což je bestsellerový žánr poslední doby. Jako akčnější způsob popularizace literatury mě napadl koncept komentovaných literárních procházek. Zatím se jich uskutečnilo osm s tématem „Ostrava a její současný literární provoz“. Procházka se zaměřuje na posledních třicet let ostravské literární scény. Rád bych ji do budoucna nabídl i školám, např. maturitním ročníkům gymnázií. Momentálně pak dokončuji i procházku o Janu Balabánovi.

Ireno, ve své domovské obci v Dobroslavicích nezůstáváš ani stranou veřejného života. Vybereš nějaké zajímavé akce, u jejichž zrodu jsi tam stála?

I. Š.: V Dobroslavicích jde o spolkovou věc. Založili jsme malý Spolek Dobro-vize a zkoušíme aktivity podle toho, co kdo dovede. Uskutečnili jsme například výsadby alejí, vytvoření naučné stezky, vytvoření a umístění dřevěných soch v dobroslavickém parku, založení motýlí louky, spolupořádání letního divadelního festivalu a podobně. Je to opět práce s velice různorodou komunitou, z čehož plyne radost.

Petře, ty ve volném čase i maluješ, hraješ na kytaru, takže talentů se ti zjevně nasbíralo vrchovatou měrou. Prozradíš něco k těmto svým koníčkům?

P. L.: Malování je snad pro každého tou nejradnější tvůrčí aktivitou, stejné to bylo i u mě. Výtvarné umění mě vždy fascinovalo, pravidelně jsem se k němu v životě vracel. V posledních letech jsem se mu už začal věnovat o něco intenzivněji. Iniciačním umělcem pro mě byl v tomto směru polský malíř Józef Sowada, jehož tvorbou jsem se posledních šest let zabýval. Od loňského listopadu se v Ostravě uskutečnily dvě moje výstavy. Na jaře by pak měly být mé obrazy k vidění i v polské Olze. Co se hudby týče, někdy ve dvanácti letech jsem objevil kytaru, rok na to jsme už s kamarády ze základky zakládali první kapelu. Od té doby jsem hrál v různých bohumínských a ostravských hudebních seskupeních (Basia Łakota Band, Red Hot Chillies Ostrava aj.). Tohle kolektivní hraní a jamování mě nesmírně baví, je to jiné než si brnkat doma sám pro sebe. Kapela, to je jeden velký a vzrušující, živý organismus. Je to skvělý relax!

V tuto chvíli se nabízí otázka, jak to široké spektrum činností vůbec dokážete zvládnout, obzvláště když je potřeba vše skloubit ještě s osobním životem?

I. Š.: K tomu asi nic moudrého neřeknu, snad jen, že až teď v pozdějším věku se učím odpočívat.

P. L.: Vždy bylo mým přáním mít flexibilní pracovní dobu. Proto jsem si asi tak dlouho přál pracovat na univerzitě. Dneska už ale vím, že mi víc prospívá striktnější režim a že čím víc toho dělám, tím jsem produktivnější a tím více se na všechny další aktivity těším.

Poezie se zdá být takovou Popelkou, čtenáři ne příliš vyhledávanou. Máte nějaký nápad, jak k ní lidi více přivést?

I. Š.: Poezie se dá nenásilně namixovat či zahrnout do čehokoliv, příkladem je třeba úspěšná poetická scéna na festivalu Colours of Ostrava. Člověk to cíleně nečeká, ale když už tam je, tak ho to nakonec vtáhne. A to je možná cesta.

P. L.: Poezie je a vždýcky byla menšinovou záležitostí. Básnické sbírky se sice prodávají málo, o to víc ale poezie žije na internetu, stačí zmínit fenomén Instapoetry. Současná básnická tvorba by se podle mě měla dostat do školních osnov, protože je psána jazykem, který je žákům a studentům vlastní a může je v případě zájmu vést k další četbě. Ve školách se, bohužel, často děti naučí nemít rády poezii a obecně i literaturu ještě dříve, než ji vůbec pořádně začnou číst.

Kdybyste měli tu moc ovlivnit čtenářství lidí, jaké by bylo vaše poselství? Co byste čtenářům vzkázali z postu knihovníků a zároveň autorů knih?

I. Š.: Čtení = potrava. Netrpte hladu!

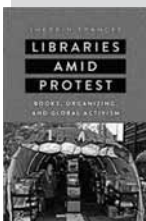
P. L.: Čtete! Je jedno co, každé čtení člověka rozvíjí. Ne každý musí přece číst Vergília v originále (smích). Nebraňte se žánrům, které vám byly dříve znechuceny, třeba právě poezii. Tenhle žánr má člověku opravdu co dát.

Děkuji vám za rozhovor a přeji vám hodně úspěchů v knihovnické práci, v básnické tvorbě i v ostatních vašich činnostech.

ŠÁRKA KULIGOVÁ | sarka.kuligova@gmail.com

Zajímavé knižní novinky

Zajímavé knižní novinky, které jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR (https://aleph.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=kkf).

FRANCES, Sherrin. Libraries amid protest: books, organizing and global activism. Amhers and Boston: University of Massachusetts Press, 2020. 235 s. Studies in print culture and the history of the book. ISBN 948-1-62534-491-5

Kniha se snaží přiblížit fenomén tzv. protestních knihoven, které vznikají spontánně během nejrozličnějších protestních akcí. Jde o knihovny dočasné, vybudované provizorně v parcích či na náměstích, špatně chráněné před rozmary počasí, navíc většinou v rozporu s bezpečnostními pravidly. Přesto takové knihovny čas od času vznikají. Nejlepším příkladem vzniku takové knihovny je protestní akce Occupy Wall Street z roku 2011, kdy aktivisté obsadili newyorský park Zuccotti. Z tábora se během několika týdnů stal malý model robustního města s vlastní kuchyní, stanicí první pomoci, službou péče o děti – a knihovnou s několika tisíci svazků. Od té doby můžeme vidět inspiraci tímto počinem i na jiných místech – od Nuit Debout v Paříži po Gezi Park v Istanbulu, kde také aktivisté při svých protestních akcích vybudovali dočasné knihovny. Přestože tyto knihovny obvykle fungují jen několik týdnů a nakonec jsou rozebrány, příp. zničeny, každá z nich dokázala shromáždit, zkatologizovat a šířit knihy. Umožnily uspokojit potřebu lidí, kteří jinde nenašli to, co hledali.

Popis těchto nezvyklých a inspirativních míst a jejich vzniku prostřednictvím rozhovorů a dalšího výzkumu vztahuje autorka ke složité historii amerických veřejných knihoven. Tvrdí, že protestní knihovny fungují jako prostor poskytující příležitosti a podmínky k odboji, tedy něco, co

americké veřejné knihovny slibují, ale reálně neumožňují.

KLÍMT, Vojtěch. Poddat se nemíním: příběh knihtiskařů Krylových. Praha: Galén, [2019]. ISBN 978-80-7492-456-9

Detailní zmapování tiskařské činnosti dědečka a tatínka básníka

a písničkáře Karla Kryla v Novém Jičíně a Kroměříži. Autor prostudoval v archivech a knihovnách stovky dokumentů, dopisů a jiných archíválií. Výsledkem je poutavý text, který nabízí detailní vhled do mimořádně cenné kulturní práce, kterou Krylovi předkové vykonali. Věhlasná, ryze česká tiskárna Kryl a Scotti vznikla v roce 1909 v Novém Jičíně, tehdy téměř německém městě. Fungovala zde téměř třicet let, během té doby vydala velké množství především bibliofilských tisků. Tiskárna také vydala mnoho titulů velkých pražských nakladatelů. Tiskařskými stroji novojičínské tiskárny prošla například díla Jakuba Demla či Josefa Čapka. V knize můžeme prostřednictvím korespondence nahlédnout do vztahů se známými spisovateli, přibližuje boj tiskárny s neustálými dluhy, ale i pochvalné recenze v tehdejšímu tisku na preciznost a kvalitu knih Kryla a Scottiho.

V duchovním prostředí této tiskárny vyrůstal pozdější písničkář a básník Karel Kryl a knihy zde tištěných autorů utvářely jeho poetiku a obraznost. Tiskárna podnítila také jeho vztah ke krásným tiskům, kvalitnímu papíru a výtvarné výzdobě knih. Součástí publikace je obsáhlá obrazová příloha a soupis všech knih a dokumentů, které tiskárna vydala, včetně obálky.

VLADANA PILLEROVÁ

| vladana.pillerova@nkp.cz

Knihovna v Otnicích získala novou tvář

V roce 2020 proběhla kompletní rekonstrukce a modernizace Obecní knihovny v Otnicích na Vyškovsku – od podlahy přes nové vybavení až po strop. Prostory knihovny budou sloužit nejen k půjčování knih, ale stanou se zároveň i komunitním centrem obce. Knihovna bude pro všechny generace místem k setkávání, vzdělávání, inspiraci, ale i k relaxaci a zklidnění.

Předání titulu „Fairtradová obec“, kterou se Otnice staly jako první v ČR

Rekonstrukce knihovny mohla být realizována především díky vedení obce, které velkou mírou podporuje aktivity místní knihovny a na její rozvoj přispívá nemalými prostředky. Obec Otnice jako zřizovatel knihovny oslovila realizátora akce architektonický ateliér RAAN atelier s. r. o. z Brna, vedla veškerá jednání ohledně rekonstrukce a zároveň zajistila financování.

Historie knihovny

Obecní knihovna byla v Otnicích založena na počátku roku 1924 zakoupením 59 knih za obnos 1360 korun (za peníze obce). Od ministerstva školství obdržela ještě 46 vázaných knih v ceně 1000 korun jako státní subvenci. Knihy se začaly půjčovat 26. 1. 1924 v obecní kanceláři. Postupně knihovna několikrát změnila svoje sídlo. Od 1. 7. 1973 se stala knihovnou střediskovou. Bylo na ni napojeno pět knihoven z okolních

obcí. V současné době je jejím zřizovatelem obec Otnice; od října 2005 knihovna sídlí v přízemí budovy nové radnice. Vzhledem k tomu, že se radnice (a tudíž i knihovna) nachází v centru obce, výhodou je velmi dobrá dostupnost.

Průběh rekonstrukce knihovny

Návrh rekonstrukce, její vedení a koordinaci jednotlivých prací prováděla společnost RAAN atelier s. r. o., která též zajišťovala montáž a dodávku veškerého nábytku, závěsů a dekorací. Na základě výborné zkušenosti s rekonstrukcí obřadní síně v budově radnice oslovilo vedení obce architektku Radmilu Velechovskou. Po předložení návrhu rekonstrukce, drobných úpravách a po konzultaci s knihovnicí byl obci představen návrh formou vizualizace, který byl schválen a realizován. Samotná přestavba knihovny byla zahájena v červnu.

Slavnostního otevření knihovny 1. 9. 2020 se zúčastnily i děti, pro které byla připravena výtvarná dílnička

Foto na protější straně: Autogramiáda mladé spisovatelky Báry Vencákové během slavnostního otevření knihovny

Regály s knihami zatím převezli zaměstnanci obce do Dělnického domu, ve kterém knihovna fungovala téměř dva měsíce. Potom začaly v knihovně stavební a další úpravy a po dvou měsících se knihy stěhovaly zpět. Tentokrát bylo nutné, aby knihovnice všechny knihy naskládala do krabic, které popsala a za pomoci zaměstnanců obce byly převezeny do zrekonstruovaných prostorů knihovny. Na přestavbě se podíleli především místní řemeslníci. Stropní sádkartonářské práce provedli Zdeněk Polášek a Ladislav Lódr, instalatérské práce zajistil Jaroslav Sadecký, novou podlahu do knihovny položil Miroslav Kalouda. Elektroinstalace provedl Ladislav Viliš a výmalbu Antonín Partyka. Zabudování dataprojektoru, plátna a ozvučení realizovala firma NETic Brno. Do rekonstrukce knihovny se aktivně zapojili i zaměstnanci obecního úřadu pod vedením místostarosty Pavla Murice.

Nová tvář knihovny

Rekonstrukce knihovně nesmírně prospěla. Díky úpravám je místnost světlá, vzdušná a zároveň útulná. Dominantou je tapeta se jmény českých i zahraničních spisovatelů a spisovatelek, která je umístěná na čelní stěně nad regály. Knihy v knihovně jsou přehledně uspořádány a pomocí regálů je prostor rozdělen na oddělení pro dospělé, mládež a děti.

Pro děti je vytvořen dětský koutek, což je příjemné a bezpečné místo pro malé čtenáře, ale i (ne)čtenáře. V této části je nábytek uzpůsobený menším dětem. K příjemnému posezení děti láká i atraktivní kulaté okénko. Děti mají k dispozici

pohádkové knížky, lepoprela pro nejmenší, říkanky i dětské naučné knihy. Chlapci a děvčata mohou strávit čas v knihovně také skládáním puzzle, kostek nebo kreslením.

V protilehlém zákoutí je vytvořen koutek pro zklidnění a odpočinek. V pohodlném křesle, pod stylovou lampou se mohou čtenáři začíst do vybrané knihy nebo jen tak relaxovat. Uprostřed knihovny jsou instalovány dva posuvné regály s nejvíce žádanými knihami – s knižními novinami a také s knihami z výměnného fondu. Výhodou regálů je jejich mobilita, díky jejich přesunutí vznikne uprostřed knihovny větší prostor.

Jedním z důvodů rekonstrukce knihovny bylo také vytvoření komunitního centra, ve kterém budou probíhat různé akce pro veřejnost. Knihovna je nově vybavena moderní promítací a prezentační technikou. K dispozici je dataprojektor, zvuková aparatura a promítací plátno, které je možné zatáhnout do stropu.

Staré zářivky byly vyměněny za nové osvětlení. Návštěvníci knihovny mají tak větší komfort při výběru knih. Svítidla je možné přizpůsobit intenzitě denního světla a je možné svítit jen ve vybraných částech knihovny. V blízkosti vchodu do knihovny mohou návštěvníci využít počítač s připojením na internet, je zde možné vytisknout nebo naskenovat požadované dokumenty. Nápaditým prvkem je umístění světle šedých závěsů, které v případě potřeby vytvoří v knihovně zajímavý prostor a oddělí se tak regály s knihami od centrální části knihovny. Toho se využívá například při volbách, jelikož knihovna slouží zároveň jako volební místnost.

Slavnostní otevření

Slavnostní otevření zrekonstruované knihovny se uskutečnilo v úterý 1. 9. 2020. Během tohoto slavnostního aktu byl obci Otnice předán titul Fairtradová obec. Otnice se jí tak staly jako první v České republice v rámci kampaně Fairtradová města. Příjemným zpestřením slavnostního otevření knihovny byla autogramiáda mladé spisovatelky Báry Vencákové.

Prvního září zároveň proběhla první komunitní akce, na které se sešly všechny generace. Děti si ve výtvarné dílničce vyrobily záložky do knížek, dospělí shlédli film o spravedlivém obchodu (fair trade). Účastníkům slavnostního otevření se nabízela fairtradová káva i různé druhy fairtradových čajů. Přítomní mohli ochutnat výborné slané a sladké občerstvení, které připravili zaměstnanci obecního úřadu a místní občané. Na slavnostní otevření byli pozváni všichni, kteří se

podíleli na rekonstrukci knihovny, dále zástupci Moravské zemské knihovny v Brně a vedení z Knihovny Karla Dvořáčka ve Vyškově.

Nabídka služeb

Knihovna je nedílnou součástí života obce. Svoje služby přizpůsobuje životu lidí, kteří zde žijí. Čtenáři si mohou nejen půjčit knihy a časopisy, DVD záznamy místních kulturních a sportovních akcí, ale také mají možnost nahlédnout do školních či farních kronik. Knihovna spolupracuje s Knihovnou Karla Dvořáčka ve Vyškově, jejímž prostřednictvím se do knihovny nakupují nové knihy; další knihy jsou zapůjčeny formou výměnného fondu a je možné využít i poradenských služeb.

Před vchodem do knihovny je umístěna sdílená knihovna, ve které jsou uloženy vyřazené knihy nebo knižní dary, které nejsou evidovány v knihovním systému. Zájemci si mohou knihy půjčit, vzít nebo vyměnit. Toho mohou využít i mimo výpůjční dobu knihovny. O tuto službu je z řad čtenářů velký zájem. V knihovně se brzy po otevření uskutečnila přednáška o zdravém životním stylu pod názvem Jak se nestát otrokem nemoci. Ve spolupráci se základní školou a vedením obce proběhlo v říjnu také pasování malých dětí na čtenáře.

Ohlasy čtenářů na novou tvář knihovny jsou kladné, všichni návštěvníci jsou nadšení a příjemně překvapeni. Rovněž došlo ke zlepšení pracovních podmínek personálu.

Bohužel, nyní je z důvodu vládních opatření knihovna uzavřena. Věříme, že se situace brzy zklidní a bude možné všechny pozvat do knihovny, potažmo na akci do nového komunitního centra obce.

JITKA BUBLOVÁ, ZUZANA SLOPOVÁ

knihovna@otnice.cz

Foto: archiv Obecní knihovny v Otnicích

Do čísla přispěli

PhDr. Štěpánka Běhalová, Ph.D. – Muzeum Jindřichohradecka ■ Mgr. Jitka Bublová – Obecní knihovna v Otnicích ■ Mgr. Lenka Dostálová – Moravská zemská knihovna v Brně ■ Mgr. Roman Giebisch, Ph.D. – Národní knihovna ČR ■ doc. Mgr. Petr Grulich, Ph.D. – Muzeum východních Čech v Hradci Králové ■ PhDr. Květa Hartmanová – Univerzita Karlova ■ Mgr. Věra Chmelářová – Městská knihovna v Praze ■ Bc. Šárka Kuligová – Knihovna města Ostravy ■ doc. PhDr. Richard Papík, Ph.D. – Slezská univerzita v Opavě ■ Mgr. Radek Pavlíček – Masarykova univerzita ■ Mgr. Vladana Pillerová – Národní knihovna ČR ■ PhDr. Vít Richter – Národní knihovna ČR ■ Zuzana Sloupová – Obecní knihovna v Otnicích ■ PhDr. Marie Šedá – Národní knihovna ČR ■ Milan Valden – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Tomáš Vejvoda – Univerzita Karlova ■ Mgr. Monika Vlasáková – Husitské muzeum v Táboře ■ Mgr. Nina Wančová – Univerzita Karlova ■ Mgr. Eliška Zichová – Místní knihovna Litobratřice

Zaha Hadid – portrét architektky s velkým „A“

Představení britské architektky a malířky iráckého původu, která jako první žena v historii obdržela prestižní Pritzkerovu cenu za architekturu.

Dame Zaha Mohammad Hadid se narodila 31. 10. 1950 v Bagdádu do vlivné a bohaté sunnitské rodiny. Její otec Mohammed Hadid byl ekonom a významný liberální politik, mj. ministr vlády a spoluzakladatel Národní demokratické strany, který se angažoval v boji za iráckou nezávislost. Rodiče vychovávali Zahu velmi kosmopolitně. Středoškolské vzdělání získala na katolických internátech ve Švýcarsku a Itálii. V Bejrútu na Americké univerzitě vystudovala matematiku. Architekturu studovala na Architectural Association School of Architecture v Londýně, kde vyučovali přední architekti R. Koolhaas, B. Tschumi a D. Liebeskind.

Po ukončení studií pracovala tři roky ve studiu OMA nizozemského architekta Rema Koolhaase. V roce 1980 založila v Londýně vlastní ateliér Zaha Hadid Architects.¹ Zároveň pedagogicky působila na prestižních univerzitách, např. na Harvardu, Illinois, Yale, ve Vídni a Hamburku. Jako první žena na světě získala Pritzkerovu cenu, která se považuje za Nobelovu cenu architektury. V roce 2010 ji americký časopis *Time* zařadil mezi sto nejvlivnějších lidí roku. Získala také cenu *Women at the Top*, ocenění, které udě-

Foto: Dmitry Temnovy – Wikipedia

Nenavrhují krásné budovy. Nelíbí se mi. Mám ráda čistou svěží architekturu s organickými tvary.

luje mezinárodní deník *Financial Times* ženám, jež se výrazně prosadily v mužské konkurenci.

Zaha Hadid zemřela v květnu roku 2016 ve věku 65 let.

Architektonická tvorba

Zaha Hadid je významnou představitelkou dekonstruktivismu. Svým přístupem patří mezi vizionářské architektky. Inspirovala se tvorbou Kazimira Maleviče² a Rema Koolhaase. Britský deník *The Guardian* ji označil za „královnu oblých linií“, protože nikdy nepracovala s pravým úhlem. Vše dekonstruovala na menší části, které vzájemně kombinovala do neobvyklých kompozic.

Svými návrhy posouvala hranice architektury a urbanismu. Její budovy mají futuristický vzhled, založený na křivkách a geometrických tvarech, které jsou však v souladu s přílehlou zástavbou a horizonty okolní krajiny. Navrhované stavby i prostory se inspiroují organickými tvary a připomínají kapalinu, která popírá známky pevnosti a vyvrací zákony gravitace. K nejvýznamnějším rysům její tvorby patří šikmé rampy, střešní terasy, hmoty na sloupech a ledvinovitě vyříznuté plochy, typické pro 50. léta. Většina děl Zaha Hadid pro svou stavební a finanční náročnost nebyla realizována, avšak její

projekty se vnímají jako vizionářské a velmi pokrokové.

Zaha Hadid se řadí mezi architektky, kteří jako první začali používat při projektování a navrhování parametrický design.³ Mezi první realizace, kdy byla využita tato metoda, patří její návrh pro budovu opery v čínském Kantonu.

První realizace se architektka dočkala až po dvaceti letech praxe. V roce 1993 navrhla požární stanici firmy Vitra v německém městě Weil am Rhein. Průlomem v její kariéře byl návrh budovy pro Centrum současného umění Rosenthal v Cincinnati ve státě Ohio. V roce 2000 bylo během jediného roku zahájeno sedm staveb podle jejích projektů. Návrhy jejích staveb byly vystaveny například v Guggenheimově muzeu v New Yorku, na vysoké škole Architectural Association School of Architecture v Londýně, GA Gallery v Tokiu či v Muzeu moderního umění v New Yorku.

Zaha Hadid se také věnovala návrhům interiérů, nábytku, produktovému designu a scénografii. Mezi její nejznámější výrobky patří dekorativní mísy a vázy (Alessi)⁴, módní kolekce obuvi (Melissa Plastic Dreams)⁵, svítidla (Wonderglass)⁶, sedací nábytek (Sawaya & Moroni)⁷ nebo kolekce svítidel pro český Lasvit⁸. V roce 1999 vytvořila scénický design pro světové turné britské hudební skupiny Pet Shop Boys.

Souhrnný přehled třiceti let tvorby této nejznámější a dílem největší architektky světa vyšel v roce 2013 v rozsáhlé publikaci *Hadid: Zaha Hadid complete works 1979 – today*.

Významné stavby

- 1993 – hasičská stanice Vitra (Weil nad Rýnem, Německo)
- 2002 – skokanský můstek Bergisel (Innsbruck, Rakousko)
- 2003 – Centrum současného umění (Cincinnati, Ohio)
- 2005 – Vědecké centrum Phaeno (Wolfsburg, Německo)
- 2005 – Centrální budova BMW (Lipsko, Německo)

- 2007 – pozemní lanová dráha Nordpark (Lipsko, Německo)
- 2010 – Národní muzeum umění 21. století MAXXI (Řím, Itálie)
- 2011 – Centrum plaveckých sportů (Londýn, Velká Británie)
- 2012 – obchodní centrum Galaxy Soho (Peking, Čína)
- 2015 – Messner Mountain Museum (Kronplatz, Itálie)
- 2016 – hlavní sídlo přístavní správy v Antverpách (Antverpy, Belgie)

Foto: Eva Hodíková

Zaha Hadid s tehdejším ministrem kultury Martinem Štěpánkem

Vybraná ocenění

- 2003 – cena EU Contemporary Architecture
- 2004 – Pritzkerova cena (nejvýznamnější architektonické ocenění)
- 2005 – Evropská cena RIBA za budovu ústředí BMW
- 2006 – Evropská cena RIBA za Vědecké centrum Phaeno
- 2007 – medaile Thomase Jeffersona za architekturu
- 2010 – Stirlingova cena za muzeum MAXXI
- 2011 – cena od UNESCO „Artists for Peace“
- 2012 – komandér Řádu britského impéria
- 2016 – Royal Gold Medal (Royal Institute of British Architects)

¹ <https://www.zaha-hadid.com/>

² Kazimír Severinovič Malevič – ukrajinsko-polský malíř, teoretik umění, průkopník geometrického abstraktního umění a zakladatel suprematismu

³ Parametrický design (nazývaný také algoritický) je moderní metoda architektonického navrhování pomocí počítače, algoritmů a manipulace s rovnicemi.

⁴ <https://alessi.com/> – italská firma zabývající se výrobou domácí a kuchyňských potřeb

⁵ <https://www.melissaplasticdreams.com/> – brazilský koncern na výrobu obuvi

⁶ <https://wonderglass.com/> – anglická firma vyrábějící osvětlení

⁷ <http://www.sawayamoroni.com/> – italská společnost pro výrobu nábytku

⁸ <https://www.lasvit.com/> – česká designová a sklářská společnost

Projekt pro Univerzitní knihovnu, Sevilla (2006)

V roce 2006 vyhrála Zaha Hadid soutěž se svým projektem na novou univerzitní knihovnu v Seville. Knihovna by měla podpořit kulturní aktivity a vytvořit nové centrum nejen pro univerzitu, ale i město. Srdcem knihovny bude velký čtenářský sál s horním přirozeným osvětlením. Zároveň budova bude plynule navazovat na sousedící park. Stavba byla dočasně pozastavena kvůli protestům místních občanů, kteří nesouhlasili s novou zástavbou ve veřejném parku nacházejícím se v blízkosti náměstí Plaza de España.

Nová budova Národní knihovny, Praha (2007)

V roce 2007 se Zaha Hadid stala členkou mezinárodní poroty⁹, která vybírala návrh na novou budovu Národní knihovny ČR. Porota se rozhodla pro vítěze z nabídky téměř čtyř stovek projektů, které do soutěže poslali architekti z celého světa. Vítězem byl vyhlášen návrh architekta Jana Kaplického a jeho Future Systems.

Knihovna a vzdělávací centrum Ekonomické univerzity, Vídeň (2011–2013)

Nový areál Ekonomické univerzity (Wirtschaftsuniversität), který se nachází nedaleko zábavního parku Prátr, se stal další architektonickou zajímavostí Vídně. Na návrzích jednotlivých budov se podílelo několik světově známých architektonických kanceláří (CRAB studio, Atelier Hitoshi Abe, Estudio Carme Pinós S.L, NO.MAD Arquitectos, BUSArchitektur ZT GmbH). Celý areál

je pojat jako soubor ekologických staveb. Pláště budov i vnitřní zařízení byly projektovány tak, aby měly co nejnížší energetickou náročnost. Celkové urbanistické pojetí kampusu slouží jako veřejné náměstí. Dominantu a střed kampusu tvoří knihovna a vzdělávací centrum, které navrhli ateliér Zahy Hadid.

Šestipatrová knihovna má futuristický vzhled a organicky navazuje na okolní budovy v univerzitním kampusu. Od vestibulu se volný prostor zvedá do výše šesti pater, které lemují propletené rampy, schodiště s rozmanitými průhledy, mosty, galerie a terasy. Interiér tvoří 28 metrů vysoké atrium, z něhož se po rampách a ochozech vchází do studoven.

Součástí centra je veřejné náměstí, kavárna, učebny, sály, pracovní prostory a kanceláře. Díky obřímu oknu v budově je umožněn výhled do přilehlého parku a na celou Vídeň.

Knihovna v Pierres Vives, Montpellier (2012)

Projekt Pierres Vives je tvořen ze tří částí – knihovny, archivu a sportovního centra. Konstrukce budovy je inspirována „stromem poznání“. Pevný základ (kmen) tvoří budova archivu, na němž je postavena knihovna. Sportovní centrum společně s kanceláři se nachází v horní části, kde se „kmen“ rozvětjuje. Jednotlivé části budovy (větvě) navazují na hlavní kmen jako přístupové cesty a vstupy do jednotlivých ústavů. Všechny veřejné vstupy jsou umístěny na západní straně budovy a služební vchody pro personál a zásobování jsou na východní straně.

LENKA DOSTÁLOVÁ | dostalova@mzk.cz

POUŽITÉ ZDROJE:

- Archdaily [online]. ArchDaily, 2020 [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <https://www.archdaily.com/>.
- DUDÁK, Vladislav, Bořek NEŠKUDLA a Rudolf POŠVA. *Encyklopedie světové architektury: od menhiru k dekonstruktivismu*. Díl 2, L–Ž. Praha: Baset, 2000. ISBN 80-86223-08-6.
- Earch.: *Barevný svět architektury* [online]. Praha: Earch, 2020 [cit. 2020-09-30]. Dostupné z: <http://www.earch.cz/>.
- QURESHI, Huma. Zaha Hadid: Being an Arab and a woman is a double-edged sword. In: *The Guardian.com* [online]. GuardianNews & Media Limited, 2011 [cit. 2021-01-23]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2012/nov/14/zaha-hadid-woman-arab-double-edged-sword>.

⁹ Složení poroty: Zaha Hadid (architektka, Velká Británie), Irene Wiese von Ofen (architektka, zástupkyně UNESCO, Německo), Eva Jirichná (architektka, Velká Británie), José Grinberg (architekt, Mexiko), Petr Bílek (architekt, Česká republika), John Eisler (architekt, Česká republika, do roku 2005 v USA), Tony McLaughlin (environmentální inženýr, Velká Británie), Jan Kněžínek (ředitel odboru památkové péče Magistrátu hl. města Prahy), Vlastimil Ježek (generální ředitel NK ČR), Bohdana Stoklasová (zástupkyně ředitele a ředitelka Novodobých fondů a služeb)

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v *Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR*.

Na Purdueově univerzitě ve městě West Lafayette v americkém státě Indiana byl zaveden povinný společný mentorský program, který podporuje místní univerzitní knihovníky. Na rozdíl od ostatních je týmový, zahrnuje supervizi a radí při propagaci. Je považován za velmi efektivní a jedinečný. Podporuje proces vzájemného hodnocení. Většina zaměstnanců knihovny formálními nebo neformálními způsoby nové knihovníky podporuje. Asociace vědeckých knihoven v 80. letech zkoumala možnosti mentoringu v oblasti knihovnictví. Byla definována role mentorů při rozvíjení talentů, otevírání dveří a ředitelé knihoven se stali vzory a kouči. Byla potvrzena korelace mezi zkušeností s mentorováním a kariérním úspěchem u lídrů velkých vědeckých knihoven v USA a Kanadě. Mentorské programy pozitivně ovlivňují mentory, mentorované osoby i samotnou organizaci. Hlavní výhodou pro organizaci je lepší integrace nových zaměstnanců i jejich udržení. Mentoring má také pozitivní dopad na komunikaci a produktivitu na pracovišti. Novým knihovníkům pomáhá vytvářet pracovní prostředí, to pak má vliv na jejich vlastní profesní rozvoj a na získání důvěry. Mentorům prospívá příležitost rozvíjet zkušenosti s vedením a posílit vztah s novějšími zaměstnanci. Navíc mají příležitost znovu se podívat na svoje kariérní cíle a mohou se inspirovat od lidí, kteří teprve nedávno ukončili školu.

(IFLA Journal – Volume 46, October 3, June 2020, s. 197–206)

Německé knihovny v severním Šlesvicku v posledních letech ztrojnásobily své aktivity na sociálních sítích – Facebooku a Instagramu – a připravily budoucí strategii jejich rozvoje. V souvislosti se současnou epidemickou situací začaly knihovny studovat možnosti tohoto typu komunikace. Práce se sociálními médii nebyla dřív založena na propracované strategii a u knihoven spočívala většinou pouze v jednosměrném předávání informací uživatelům. Na sociálních sítích je však důležité konkrétní a autentické vyjádření knihovníka a vizuálně přitažlivé redakční příspěvky blízké uživateli. Podle výzkumu byl největší zájem o knihovnické akce, jako jsou bleší trhy s knihami, dále také o obecná oznámení o činnosti knihovny, o pří-

spěvky o novinkách v knihovně. Pro uživatele na sociálních sítích jsou zajímavé informace o provozní době, knihovním fondu, historii knihovny a vedle atraktivní titulní fotografie je důležitým prvkem také titulní obrázek. O zprávy například k tématu kultura a vzdělávání tak velký zájem nebyl. Knihovny začaly zkoumat příspěvky s nejvyšší interakcí a na tato témata se v budoucnu zaměří. Příspěvky budou také vylepšeny o fotografie a budou generovat pozitivní zpětnou vazbu. (BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 72, Nr. 10, 2020, s. 597–599)

Výstava v Rakouském muzeu literatury Národní knihovny se věnuje s ohledem na současnou epidemickou situaci aktuální otázce – co říká literatura o naší budoucnosti? Výstava se zabývá globalizovaným světem v současné krizi, utopiím a temným vizím budoucnosti. Literatura se i v minulosti věnovala technickým fantaziím, apokalyptickým příběhům o konci světa a scénářům soudného dne. Utopie a apokalypsy patří k sobě, obě míří k něčemu novému. Mnohé společnosti již odpradáva vyprávějí příběhy o konci světa po vzoru biblické apokalypsy. Téma výstavy nastiňuje rukopisy, knihy a předměty nejen z fondů Rakouské národní knihovny, ale i německy psaná literatura od autorů tak různorodých jako Ingeborg Bachmann, Erich Fried, Elfriede Gerstl, Peter Handke, Christoph Ransmayr, Marlene Streeruwitz nebo Oswald Wiener. Prezentována je zde také zahraniční utopická literatura – například groteskně temný sci-fi román *Válka s mloky* českého autora Karla Čapka. Scénáře této literatury pro nás už dnes nejsou futuristické, vypadají naprosto přirozeně. Také svět, který George Orwell ve své knize *1984* vytvořil, nám není divný. Zvykli jsme si na sledovací kamery, jemnou síť technických zařízení a ztrátu našeho soukromí. Na výstavě lze vidět staré cenné knihy – například Lutherovu bibli ze 16. století, ve které jsou působivé dřevoryty *Apokalypsy svatého Jana*, nebo knižní vydání *Utopie* Thomase Mora z roku 1516. Zajímavé jsou literární utopie ženských autorek, jako byla Christine de Pizan, která již v 15. století popsala utopii *Město žen*, nebo Mary Shelley a její slavný román *Frankenstein*. (Österreichischen Nationalbibliothek Magazin – Nr. 1–2, 2020, s. 5–9)

Před 90 lety, **1. 4. 1931**, se narodil německý spisovatel a dramatik **Rolf Hochhuth** († 2020), který se proslavil především hrou *Náměstek* o postojích katolické církve, papeže a Vatikánu v období druhé světové války.

Před 110 lety, **4. 4. 1911**, se narodil **Václav Čtvrtek** († 1976), český spisovatel knih pro děti a mládež, mj. i pohádkových příběhů adaptovaných do podoby televizních večerníků (*Maková panenka*, *Rumcajs*, *Víla Amálka*, *Pohádky z mechu a kapradí* a další).

Před 30 lety, **5. 4. 1991**, zemřel **Jiří Mucha** (* 1915), český spisovatel, syn malíře Alfonse Muchy, o němž napsal životopisnou knihu; byl autorem mnoha dalších děl, např. *Studené slunce*, *Podivné lásky* či *Pravděpodobná tvář*.

Před 90 lety, **7. 4. 1931**, se narodil americký postmoderní spisovatel **Donald Barthelme** († 1989), z jehož díla vyšel česky výbor *Padesát povídek* a román *Mrtvý otec*.

Před 90 lety, **8. 4. 1931**, zemřel švédský básník **Erik Axel Karlfeldt** (* 1864), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1931); česky vyšel výbor *Písně pustin a lásky*.

Před 200 lety, **9. 4. 1821**, se narodil francouzský „prokletý“ básník, překladatel a esejista **Charles Baudelaire** († 1867), autor slavné sbírky *Květy zla*, *Malých básní v próze* a dalších; v češtině vyšel také výbor z jeho esejů a dalších textů o umění *Úvahy o některých současnících* nebo výbor z korespondence *Mé srdce, tak jak je*. Před 90 lety, **10. 4. 1931**, zemřel **Chalíl Džibrán** (* 1883), libanonský malíř, básník a spisovatel, který prožil většinu života v USA; proslavila jej dnes už kultovní kniha *Prorok* a její pokračování *Zahrada prorokova*.

Před 150 lety, **16. 4. 1871**, se narodil irský dramatik, básník a spisovatel **J. M. Synge** († 1909), autor slavné hry *Hrdina západu*.

Před 405 lety, **22. 4. 1616**, zemřel španělský prozaik a dramatik **Miguel de Cervantes y Saavedra** (* 1547), jehož dobrodružný život by vydal na několik románů. Vedle cyklu dvanácti *Příkladných novel* proslul zejména dvojdielným románem *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha*, který vznikl jako parodie na tehdy populární středověké rytířské romány. Údajně je to dnes

po *Bibli* nejpřekládanější kniha světa (byla přeložena do 85 jazyků).

Před 405 lety, **23. 4. 1616**, zemřel anglický básník a dramatik **William Shakespeare** (* 1564), označovaný za největšího a nejhranějšího drama-

tika všech dob. Jeho dílo je stále výzvou pro překladatele, režiséry a herce. Dodnes obestírá jeho život množství tajemství, dohadů, nejasností a „černých děr“, které zavádějí podnět k mnoha spekulacím. Shakespearovy komedie, tragédie, romance a historické hry (celkem napsal 39 her nebo alespoň tolik se jich dochovalo) či cyklus 154 *Sonetů* tvoří základ světového literárního kánonu. Z her patří k nejslavnějším *Romeo a Julie*, *Hamlet*, *Othello*, *Macbeth*, *Král Lear*, *Sen noci svatojánské*, *Mnoho povyku pro nic*, *Antonius a Kleopatra*, *Julius Caesar*, *Richard III.*, *Večer tříkrálový*, *Jak se vám líbí*, *Kupec benátský*, *Komedie omylů*, *Zimní pohádka* či *Bouře*.

Před 290 lety, **24. 4. 1731**, zemřel anglický spisovatel a novinář **Daniel Defoe** (* 1660), autor proslulého románu o trosečnickovi *Robinson Crusoe*, románu o dobrodružném životě *Moll Flandersové* či fiktivní románové kroniky *Deník morového roku*.

Před 110 lety, **25. 4. 1911**, zemřel italský spisovatel dobrodružných románů **Emilio Salgari** (* 1862), autor cyklů o Sandokanovi nebo o Černém korzárovi.

Před 180 lety, **26. 4. 1841**, se narodil **Julius Zeyer** († 1901), český básník, prozaik a dramatik, k jehož nejznámějším dílům patří romány *Jan Maria Plojhar* a *Román o věrném přátelství Amise a Amila* a básnická hra *Radúz a Mahulena*.

Před 70 lety, **29. 4. 1951**, zemřel rakouský filozof **Ludwig Wittgenstein** (* 26. 4. 1889), jeden z největších filozofů 20. století, spojovaný zejména s analytickou filozofií a filozofií jazyka. Pocházel z významné a bohaté rodiny majitele Poldi Kladno, působil jako učitel a později jako profesor na univerzitě v Cambridge. Často se stahoval do ústraní a věnoval se psaní. Za svého života publikoval jediné dílo, slavný spis *Traktát logico-philosophicus* (1922). Další díla vyšla až posmrtně: *Filosofická zkoumání*, *Modrá a Hnědá kniha*, *Poznámky o barvách*, *Rozličné poznámky* či *O jistotě*.

Portréty archiv autora

Knihovna v Ottnicích získala novou tvář s. 113–115

← Momentka z dětské oblíbené akce *Pasování na čtenáře*

↓ Posezení v odpočinkovém koutku

← Z průběhu rekonstrukčních prací

Foto: archiv Obecní knihovny v Ottnicích

Zaha Hadid – portrét architektky s velkým „A“ s. 116–118

↖ Zaha Hadid v roce 2007 v Praze v doprovodu architekta Jana Kaplického a tehdejšího ředitele NK ČR Vlastimila Ježka

Foto: Eva Hadíková

↑ Projekt *Pierres Vives* v Montpellier z roku 2012 se skládá ze tří částí: knihovny, archivu a sportovního centra

Foto: Helene Binet

← Muzeum R. Messnera v italském Kronplatzu z roku 2015

Foto: Werner Huthmacher

ČTEME. ČTEME? ČTĚME!

Jak na tom jsme se čtením?

Výstava seznamuje veřejnost s historií čtenářských výzkumů u nás a upozorňuje na specifika české čtenářské kultury.

Autoři se zaměřují na kategorizaci čtenářů a představují i druhou linii výzkumu – čtenářské životopisy. Svou výstavou upozorňují na roli rodiny, školy i knihovny a jejich místo v utváření čtenářské kultury.

ideový záměr: Knihovna knihovnické literatury Knihovnického institutu NK ČR

scénář: Renáta Salátová, Jiří Trávniček

příprava textů: Vít Richter, Renáta Salátová, Jiří Trávniček

redakční úprava: Anna Machová, Renáta Salátová

grafická úprava: Zuzana Kopečná

realizace výstavy: Oddělení výstav NK ČR

Údaje jsou čerpány z výzkumů Národní knihovny ČR a Ústavu pro českou literaturu AV ČR:

Výzkum čtenářů a čtení v ČR

(z let 2007, 2010, 2013 a 2018)

Výzkum čtení dětí a mládeže v ČR

(z let 2013/2014, 2017).

Dále jsou použita data

z Národního poradenského a informačního střediska pro kulturu (NIPOS), Eurostatu a Národní knihovny Polské republiky.

Více informací o čtenářských výzkumech naleznete na těchto odkazech:

Portál IPK – informace pro knihovny (nkp.cz), rubrika čtenářství
Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i. - Čtenáři a čtení v České republice (cas.cz)

Pořadatelé děkují institucím a jednotlivcům, kteří poskytli materiály pro účely výstavy:

Knihovna knihovnické literatury Knihovnického institutu NK ČR

Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě

Základní odborová organizace NK

Celé Česko čte dětem

zaměstnanci NK ČR

